

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

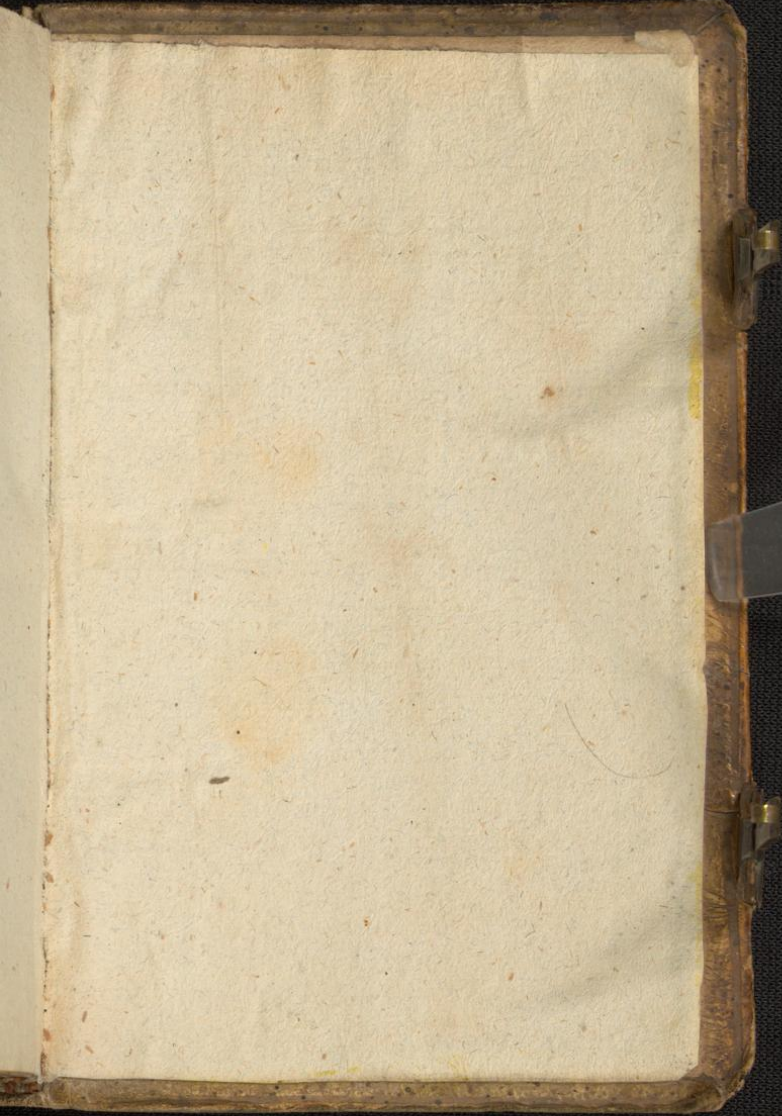
Yô'êl û-malë'ākî

Ḳimḥi, David

Basileae, 1530

[urn:nbn:de:bsz:31-270755](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-270755)





יזאל ומלאכי

עם פירוש ר' רודר קמחי :

תרופת רוחנית .

IOEL ET MALACHIAS

cum commentario rabi

Dauid Kimhi.

Item medicina spiritualis.

HAEC SEBASTIANVS

Munsterus Basileæ ex officina He-

rici Petri Hebraice studiosis

quàm castigatissima im-

partitur. Anno.

M.D.XXX,

Mense Ianuario,

PRAEFATIO SEBASTI
ani munsteri in sequentes
prophetas.

NE ppetuo Dictionarijs,
Grammaticis & Compē
dijs Hebraicis edendis in
cumberem, uisum fuit tā
dem & Hebraismū ipsum sacrae ling
uae studiosis proponendū, purum &
mixtum. Purū, ut apud sacrorum bi
bliorū scriptores inuenit: mixtū, qui
expositoribus neotericis & uetustiori
bus in usu est: quanq̄ Rabi Dauid
Kimhi, qui inter recentiores censetur,
mundiciem linguae ut in plurimū co
luit, cuius interpretationē in duos pro
phetas, Ioëlem & Malachiam exhibe
mus. Is enim Rabi ubi וַיִּשְׁמַע loqui
tur, plane & hebraice loquit̄, nec unq̄
ditti

PRAEFATIO

difficilis inuenitur, nisi ubi uel Chald. interpretes aut Rabinorū adducit sententias; tam & si lectione philosophorū, praesertim ipsius Rābam, quē ut eximiū suspiciunt philosophū, inescatus à puro hebraismo non raro abducatur. Hūc autē int̄pretem illis legēdū tradimus, qui iam nō nihil in hebraismo pmouerūt, quiq; sine punctis, sola grāmatica ductrice, legere & intelligere obuiā quæq; attētāt. Nam nisi grāmaticæ mediocrē tibi pararis noticiam, & Hebre. bibliorū lectione in uocabulis intelligēdis exercitatus eueris, abstinebis a Rabinorū cōmētarijs & scriptis legēdis, nisi forte p̄ceptorem uiuū ad manū habeas, qui ambigua quæq; differat, & cūctas extricet difficultates, quæ nullibi non tibi inermi occurrēt. Alioquin unde scies, num

MVNSTERI.

hic אמור fit amur uel amor legēdū:
 & hic דבר dafar uel dibber, & חלאל
 al uel æl uel el fit fonandū: Idem senti
 endū de multis alijs uocabulis, quæ in
 literis discrimē nullū habent, in pūctis
 autē & significandi ratione maximū.
 Iudicio igit opus ē. Ut tamē suppeti
 as alijs uulgares tibi absenti ferā: no
 tabis primō ultimā literam in dictio
 nibus sæpe tolli, p̄sertim Mem plura.
 maf. & Tau plur. fœmi. Itē he fœm.
 in adiectiuīs & substātiuis, locōq; illi
 us ablatæ literæ, penultima litera sig
 natur uirgula erecta, uel in dextrū la
 tus paululū depressa. Quin & nonūq;
 duæ uel tres literæ in fine dictionis or
 missæ, signātur per huiuscemodi uir
 gulā: ut בלי pro בלור & פ"י pro
 פורר Sic ורור pro ורור &c. Vtū
 deinde & quibuldā abbreviaturis, q̄s
 ipsi

PRAEFATIO

ipsi capita uocāt dictionū, eo quod in ueris abbreviaturis initiales duntaxat dictionū literæ, duabus uirgulis notatæ, scribātur. Harū integra libuit in sequētibus annotare, præsertim quæ in expositione Kimhica super Ioëlem & Malachiã, inueniunt, ne grāmaticos libros, semper cogaris euoluere. Adici musq; catalogo abbreviaturarū obscuras quaslibet dictiones cū ipsarum interpretatiōe, quæ magistris passim in usu sunt: ut sunt בלל ענין אפילו & huiusmodi; pure uero Hebraïca intacta dimisimus. Sed & illud aduertas uelim, Schin literam supra modū in cōmentarijs seruiliter usurpari, sustinētem plerūq; à tergo literā Caph. Nā cū uolunt scribere quando, cum, iuxta quod, utitur harum literarū cōbinatiōne ש ב uel loco ב ponūt dictionem

PRAEFATIO

כרי Porro ubi aliquando hirec esset
scribendum, ut in uerbis Piel, ipsi ad-
dunt radicī literā Iod, sicut & loco Ky
butz scribūt literam uau, ne lectorē in
ambiguīs cæcutire contingat. Ut unē
et coniugatione Hithpael plerūq; pro
niphāl. Proinde He mappic ab

He scēmi. litera dignosci
non ualet, nisi ex senten-
tiæ tenore.

ABBREVIATVRAE ET
difficiliorum uocabulorum
interpretationes.

האל יהכרר Idem quod האל יתי
גיבא & נתנבא In commentarijs pro
eodem sumuntur.

סרר עולם Liber est, qui obiter mun
di ordinē tractat, hoc est, quæ
contigerunt à principio mundi
usq; ad captiuitatē Babylonicā

אעפי Capitales literæ harum dictio
nū על פי אה id est, licet, quam

לפי Ideo, eo, qm̄. Et cum cō (uis,
positōe בר dicūt לפיכך Ob id.

גורה Est fatum & decretū inuitabi
le, seu influentiā quædam sin
gularis indeclinabilis.

בלומר Quasi diceret, uau loco aleph

וגרי Integre וגרמר Et reliqua, &
cætera. Nam cum sententiā ali

א 4 qua

DIFFICIL. VOCVM.

qua non integre scribitur aut ci-
tatur, in fine adijcitur רגזי

ת"י Id est, תרגום יונתן uel תרגום
יונתן uerbaliter. Sonat autē

Thargum expositionē seu in-
interpretatio em.

הרגזי Assuetus, exercitatus.

ע"י Idem quod על ידו per mano

מ"ן In cōmentarijs sæpe est nota

citationis: ut si uocabulum ali-

quod habeas qd per aliud cu-

pias explicare, et uolueris addu-

cere autoritaē aliquā, præpo-

nes autoritati p̄positionem מ"ן

ut patet in p̄cipio Ioelis in di-

ctione עסיס

גס Est crassus & grossus.

פ"י Integrum eius est פירוש

בנ"י Sunt pronomina relatiua.

ר"ש מפרשים Idem quod

Idem

EXPLICATIO

- רוצה לומר Idem quod
 על עומד Verbum neutrum.
 על ררך משל ע"מ Integrū eius
 ענין Res, significatio, uocabulum
 טעם Ratio, causa, sensus.
 אחר כך Postea, post hæc.
 אפילו Etiam, quin etiam.
 זכרונו לברכה ז"ל Integrū eius
 זכרונום לברכה Et in plur. nu.
 ררך כלל Vniuersaliē in genere.
 פרט ררך In particulari.
 סמור פעול Paul cōstructiuū, post
 qd' scilicet sequit' obliquus.
 א"ל א"ל Id ē אבי זכרונו לברכי
 ע"ר Integrum eius על ררך
 יונתן הרגם י"ת Hoc est,
 בייס In cōmentarijs significat con-
 tentare & quietum reddere.
 השתדל Sollicitus est, curat seu curā
 habet, satagit.

א 5 Peni

DIFFICIL. VOCVM.

תשובה Pœnitētia, cōuersio ad deū.
עקר Præcipuū quod in re aliq̄ uel
negocio consideratur.

ספס Dubium.

למעלה Supra, superius.

כל כך Adeo, intantum.

במש Idem quod במלות שונות
מלא יצר הרע Mala innata cupiditas.

מצויין Pro מצואים Paul.

כיון Vt, quēadmodū, quatenus.

מרחשון Mensis anni secundus, qui
scilicet sequitur lunationē quæ
cadit circa æquinoctium au
tumnale.

ניסן Mensis primus iuxta festorū
mobiliū computationē, ca
dens circa æquinoctiū uernale

ארר Lunatio nostro februario re
spondens.

בעלי חיים Vitā habētia, animalia.

Puri

EXPLICATIO

שכלם Purificabit̄ intellectus
eorum: & est uerbum hithpa
el, poniturq; dalet̄ loco T au,

רבינו עליו השלום, רביי עה
אע Literæ initiales sūt harū dicti

onum עורא אבן & est nomen
pprium docti cuiusdā Rabi.

ושי Signific. has dictōs זה שאמר ושי
Rabi Moses בן מיימון רמבם sic
breuiter scribi solet.

כמו שאמר כמש
אפשר possibile est. potest esse.

וקרי Et legitur. Thalmudicū est.

היונים Sunt Græci.

תחיית המתים Resurrectio mortu
ברוז Preco, declamator. (orum.

שכינות Diuinitas eius, maiestas eius

משמער Literalis eius sensus, qui sci
licet auditu ipso ex uerbis per

ישמעאלים Secundum (cipitur.

Iud

DIFFICIL. VOCVM.

Iudæos sunt Saraceni.

ארום Iuxta Hebræorū opinionem
est regnum Romanum.

DIFFICILIORES VOCES

quæ in cōmētario Malachîæ
deprehenduntur.

המפורסם השכל Intellectus dictitās
seu ratio publicans.

ראוי Dignum & iustum.

מוכרח Adigūt, necessitate cōpellit.

להורות Ad docendum.

רי Sufficit, satis est.

עריץ Hactenus, hucusq̃.

סבור Purat, opinatur.

כל שכן Quanto magis.

הסבת Cause, ut causa efficiens.

אמצעי Mediator, intermedians.

לעו Id est, לעבודה זרה Idololā

רעת Mens animus. (trix.)

הרי En, ecce, שהרי Etenim.

Confir.

EXPLICATIO

קיים Confirmauit, roborauit.
ברו Quatenus, ut.
פסול Prophanū, uiciosum.
רשות Licentia, facultas.
רבתיב Quod scriptū est: Chaldaice.
הגויה Mulier gentilis, non Hebræa.
גורמים Occasionem præstantes.
הנכון Conuenit, congruū est.
דרך המסרא Mos scripturæ est.
הקשהו Dure tractauerūt eū.
בהוגן Iuxta æquitatem.
גט Libellus repudiij.
אגרה Liber homiliarum, qui uaria
nūciat: de quo in dyalogo n̄o
מילה Circūcisio, à מיל (Hebraico,
שג Integrū eius שנאמר & indi-
cat semper sequi autoritatem
sacræ scripturæ.
חייב Reus, culpabilis.
זבאי Mundus, innocens.

Sic

DIFFICIL. VOCVM,

פֶּרֶשָׁה Sic uocāt Hebræi subiectam
materiã q̄ certo tractat capite
כחכרה Cum uiolentiã, uiolenter.

רמתוך כר Et interea, inter. m.
פרנוס Pastus, cibus.

ריון Iudex, diremptor litis.

כופרים כחשגהת Negātes puidenti
זכרונות Historiã mēorabiles. (am

הרא Integrũ eius, חרבי אברהם
לפטמים Ad impinguãdum eos.

מנרתיקה Obūbrās, uel suauit̄ cale
כלים In nihilũ redacti: à כלה (faciēs,

קימרי Durātes, existiã habentes.

יסור Elemētũ mūdi, ut est terra.

Sequūtur uoces obscuriores
medicinæ spirital̄.

בסכה Decerne, det̄mina; imperati
חואל Acquiesce. (uus,

עזל Inutilis, uanus, ocio deditus.

Tot

EXPLICATIO

- במה Tot, tanto numero.
 ארך Sanitas.
 הנהגה Dicta, regimen.
 הזהר Caue.
 הרגנות Ira. התפעלות Passio.
 מצות עשה Præcepta affirmatiua.
 עיקרי הדת Fûdamêta legis. Hæc
 à me sunt in Iosippo latine red/
 אגודה Fasciculus. (dita.
 רבות Tot sunt præcepta affirmati/
 ua, totq; membra in corpore.
 עלים Folia. סבל Suffrentia.
 הסברה Latus aspectus.
 פרושות Sequestrationes à seculo.
 מלא Id est, אחר.
 אוקיא Vncia.
 המתנת Patientia.
 הסתפקות Sufficiëntia.
 הצניעות Verecundia, pudor seu pu/
 dicitia.

Subcer/

DIFFICILIVM VO,

cum explicatio.

נפות Subcercnicula, הגיח cribravit

סלסול Laus, uel concordia.

החכה Amor. סיפוק Sufficiētia.

בראוי Vt consuetū est, ut debet.

היררו Confessio, gratiarum actio.

ERRATA.

In g col. 5. linea 16. במשק Et linea

ult. מיריגין non מורדיגין Col. 6.

linea 3. השבכה In n col. sexta, linea

ultima האם

יִוָּאל תִּנְכִּיא עִם פִּירֶשׁ

וְ בֹר קִמְחִי

דְּבַר יְהוָה אֲשֶׁר חָה אֶל יִוָּאל בְּ
בֶן־פְּתוּאֵל שְׁמַעוּ זֹאת הַ
חֹזְקִים וְחַאֲוִינוּ כֹּל יִדְשְׁכֵי הָאָרֶץ הַ
תְּהִי־תָה זֹאת בְּיָמֵיכֶם וְאִם בְּיָמֵי אֲבֹ
אֲבוֹתֵיכֶם עָלִיתָ לְבָנֵיכֶם סִפְרוּ וְכִ
וְבָנֵיכֶם לְבָנֵיכֶם וּבְנֵיכֶם לְדֹר אַחֵר

דְּבַר ה' אֲשֶׁר חָה אֶל יִוָּאל. זֶה הַ
תִּנְכִּיא נִתְנַבֵּא תַחֲלָה עַל הַ
הָאֲרֶבֶת שִׁיבִיא הָאֵל וְת' בָּאֲרֶץ וְשִׁר
עַל עֲבוֹתֵיהֶם. וְאִם כֵּן נִתְנַבֵּא נִבְרָאת
עֲתִידָה לִימֵוֹת הַמְּשִׁיחַ. וְיֵשׁ אֲוִמְרֵי
כִי בְיָמֵי יְהוֹרֵם כֵּן אַחֲאֵב גִּיבָא זֶה הַב
הַנְּבִיא שִׁיחִיתָ רַעֲב בָּאֲרֶץ. כִּמְרֹ ש
שֶׁאֵמַר כִּי קִרָּא ה' אֵל הַרְעֵב וְגַם כִּי
אֵל הָאֲרֶץ שֶׁבַע שָׁנִים. הַרְשָׁנִים הָיִו
ר' מִיּוֹנֵי אֲרֶבֶת וְהַגְּשָׁמִי הָיִו הַגְּשָׁמִי
זַעֲזוּרִים. וְכִסְדֵּר שֶׁלֹּם אֵמַר כִּי ב
בְּיָמֵי מִנְשָׁה נִבָּא וְאֵמַר יִוָּאל נַחֲסִ

ב

וואל עם פירוש

הבקוק נתוכנאו בימי מנשה. ולפי
שלא היה מנשה כשר לא נקראו על
שמו. שמעו זאת הזקנים. כי הם
ראו יותר כמה שעבר בימיהם כמו
שאמר זקנוך ויאמרו לך. החיתה
זאת בימיכם. אם היתה זאת ההא הא
השאלה. ואם בימי אבותיכם. כי ה
הארבה שהיה במצרים לא היה אלא
מין אחד ואעפי שאמר בספר ת
התלים ויהן לחסיל וכולם. ואמר וי
וילק ראין מספר הארבה היה עיקר
ושני המינים באר עמו. לפיכך לא
זכר בתורה אלא הארבה ולא היה א
אלא עת אחת. וזה היה ר' מינים גזם
ארבה ילק חסיל וכאו בר' שנים זה
אחר זה כמו שאמר יתר הגזם וגו'
וזאת הרעה לא היתה עד אותו הזמן
: עליה. על הגזרת הזאת. לרור א
אחר. כניהם הכאים אהריהם כלומר
לזמן רחוק תוכלו לספר זאת הגזרת

וְתָר הַגּוֹס אֶבֶל הָאֲרֶכֶת וְנִתְר הָאֲרֶכֶת
 אֶבֶל תִּלְסַּךְ וְנִתְר תִּלְסַּךְ אֶבֶל חֲסִיל ;
 הַקִּיּוֹצֵר שְׁבוּרִים וּבְמֵה וְהַיְלִילֹג בַּל-שׁ
 שׁוֹמֵי יוֹן עַל עֵסִיס בִּי נִכְרַת מִפִּיבֶם
 ; בִּי גֹי עֲלָה עַל אֲרֻצֵי עֲצוּם וְאִין מו
 מִסְפָּר שְׁבִיר שְׁנֵי אֲרֶכֶת וּמִתְלַעוֹת ל
 לְכֹרֵא לֹה ; שֵׁם גִּפְנֵי לְשִׁמָּה וְהַתְּאֵנִתִי
 לְקִצְפָּה חֲשׂוֹת חֲשִׁפָּה וְהַשְׁלִיךְ הַל
 הַלְבִינָה שְׁרוּצִית ; אֵלֶי בְּכַתְּלָהּ חַג
 חַגִּירַת שֶׁשׁ עַל בְּעַל נְעֻרֶיהָ ;

וְתָר הַגּוֹס. מֵה שְׁהוֹתִיר הַגּוֹס כְּשֵׁנָה
 דְּאִשׁוּנָה אֶבֶל הָאֲרֶכֶת כְּשֵׁנָה הַשְּׁנִיָּה
 בִּי לֹא בֹא ד' הַמִּיּוֹנִים כְּשֵׁנָה אַחַת א
 אֵלֹא זֶה אַחֵר זֶה בִּרְ שָׁנִים. וּבֶן אִמְר
 וְשִׁלְמִתִּי לְכֶם אֵת הַשְּׁנִים אֲשֶׁר אֶבֶל
 הָאֲרֶכֶת וְגו'. יֵשׁ אִמְרֵי בִי נִסְרָא גּוֹס
 עַל שֵׁם שְׁגוּזָה אֵת הַתְּכֹרָא. וְאֲרֶכֶת
 לְפִי שֶׁהוּא הֶרֶב שְׁכִמְיוֹנִים. וְיִלְסַךְ ל
 לְפִי שֶׁהוּא לֹקֶס וְלֹחֵךְ אֵת הָעֵשֶׂב.

וואל עס פירוש

והחטיל לפי שהוא כורת את הכל מן
יחסלנו הארבה. ות' מותר זחלא א
אבל גזבא ומותי גזבא אבל פרחא ו
דמותר פרחא אבל שמוסא. חסיצו
שבורים. אותם הרגילים להשתכר ב
ביון עתה חסיצו משנתכם ובכו יו
יומם ולילה כי לא תמצאו ויון כי ה
הארבה יאכל הענבים. עסיס. היון
צקרא עסיס. וכן כל משקה שיוצא
עו בתיתה ודריכה. מן ועסותם את
רשעים. כי גוי. כל קבוץ מן החי י
יקרא גוי לפיכך אמר על הארבה ג
גוי. וכן אמר על הגמלים עס לא עו
ועל השפנים עס לא עצום. שני
שני אריה. כאלו יש לו שנים בשני
האריה. ומתלעות לכיאו לו. מ
מתלעות הם השנים הגסות והלביא
גדול מן האריה. שם גפני לשמה.
עבר במקום עתור. או פי יאמר יו
ורשב הארץ בבאו שם גפני לשמה.

וכן כי גוי עלה על ארצי שזכר ; זה
 ותאנתי לקצפה. כל הבנויים הם רברי
 יושב הארץ. או הם רברי הנביא. וכן
 ת' שני פירי גפני עמי לצרו. ופ' ל
 לקצת ולזעם ולמארה. וי' לקצפה
 לסליפה. וכן מפרשים בקצת על פני
 חמים ד'ל שיסיר הארבת הקליפה
 שיאבלגה ; חשות חשפה. הבנוי ל
 לתאנה גם לגפן. וכן הלבינו שריגיה
 ופ' חשפה גלה ארתה. כלומר שת
 שהסיר קלפתה וכן ת' מסלת קלת
 ורמא. ופ' השליך הקליפה לארץ ב
 באכלו הלחות שבין הקליפה לעץ.
 או פ' חשפה והשליך שאכל העלי
 והסמדר השליך לארץ והנה היה מ
 מגולה ; הלבינו כי אחר שימוץ ה
 הארבת הלחות נשארו השריגים יב
 יבשים ולבנים. הלבינו. פעל עומר
 וכן בשלג ולבינו ; אלו. אומר בנגר
 בנסת ישראל קונני על זאת הרעתו

וואל עם פירוש

דעשי אבל גדול במרו חבתולה שז
שגשאת לכהור ומת בעורה נער כי
אז היא רוב שמהתם זה בזה וכשמת
מתאבלת אבל כבר והיא חוגרת שק
תחת עריה וחליתה. אלי פי קונני.
רית ויקונן המלך ואלא מלכא : ח
חגורת שק. הפועל הזה נשתמש
בו בפועל ובפעול כאחד יאמר ח
חוגר ויאמר חגור. כן לובש ולבוש :

חכרת מצחה ונסך מבית יהנה אכלו
הפתנים משכתי יהנה : שדר שרה א
אבלה ארמיה פי שדר בגן הוכיש ת
חידש אמלל יצחר : הוכישו אפרו
חיללו כרמים על חשה נעל שערות
פי אבר קציר שרה :

חכרת מצחה ונסך אמר חכרת לשון
זכר ואמר מצחה שהיא לשון נסכה
לשון זכר גופל על הענין. כלומר ק
קרבו המצחה ותנסך. וכן אשר יע

יעשה מאלה יעשה מלאכה: תכרה
 בנין הפעל כי הארכה חברותו. ואם
 פסק מהם הרגן והתירוש ממה יב
 יביאו מינהה ונסך לבית המסרש ו
 וחס אין להם מה יאכלו ומה ישאו;
 אכלו הכהנים. שהיו אובלים משלחן
 ה' ואין: שרד שרה. אכלה נשחתה
 ושמומה. כי אין בה פירות וכן אכל
 תירוש: הוביש תירוש במו יבש.
 והי' פעל עומד. וכת' יבישו גופניא
 או יהיה מענין כשת ויאמ' זה ע'מ
 כאלו יש לו בשת בשגפסק: אמלל
 ענין כריתה. וזכר רגן תירוש ויצהר
 כי אלה הג' הם רוב חיי האדם: ה
 הובישו צווי וכן הילול. ואמר ה
 הובישו כי ראוי לבם שתבושו כי
 מעשיבם וטרחבם בשרה הוא לריק
 : איברים עובדי השדות: בורמים.
 עובדי הכרמים. וטעם איברים על ה
 חטה ושעורה. וטעם בורמים על ה
 הגפן:

וראל עם פירוש

הגפן הובישה ותקאנה אמללה רמוז
גם תמר ותמרם כל עצי השנה ובשר
בי הוביש ששון מן בני אדם / חגרו
וספרו התקנים תולילג משרתי מז
מזבח בואו ליגו בשקים משרתי א
אלתי בי נמצע מבית אל חובם מ
מנחה ננסה / קדשו צום קראו עז
עצמה אספר זקנים כל יושבי הארץ
בית יהנה אל חובם וזעקו אל יהנה !
אתה ליגם בי קרוב יום יהנה ובשר
משרתי נבא / הלא נגר ענינו אבל נ
זכרת מבית אל הינו שמחה נגיל !

הגפן הובישה ובשת. או הוא ענין ב
בשת כמו שפי' הוביש הירוש. כי
הוביש ששון ובש כלומר נפסק כי
התבואות והפירות הם ששון בני א
אדם או יהיה ענין בשת על דרך מ
משל : חגרו רל חגרו שק. ופירש
אחר כך לינו בשקוי ופי' באו בית ת

ו קמא

ושם ספרו. ואמר לינו כי אפילו ב
 בלילה לא הסירו השקים מעליכם א
 אולי ירחם עליכם. ואמר משרתי
 אלהי שהשירות הוא כמזבח לאלהי
 וסמך השירות לאלהים למזבח כמו
 אשר ישרתו לה בהם! קדשו צום ה
 הזמינו העם לתענית. ות' גזרו תע
 תענית קראו עצרה שיהיו נעצרים
 העם ממלאכתם ויאספו לתפלה וב
 דבשה. וזעקו אל ה' אולי ישמע ו
 זעשתכם ויסיר מעליכם המכה הזאת
 וכל זה אמר הנביא שיעשו בבא ה
 הארבה עליהם. או שישוכו בתשוב
 טרם באו והאל כרחמיו יבטל הג
 הצורה: אהה ליום. אמרו אהה ואני
 לזה היום שיבא: ובשוד משרי יבא
 כמו שוד שיבא פתאום כן יבא זה ה
 היום משרי. והנצור פו' משרי מ
 מחוס. וכן בקול מים רבני בקול שדי
 שודד חזק ותסות שאין דרך להמלט
 ב 5

וואל עם פירוש

מימנו : הלא נגר עינינו אכל זכרת.
זראה התכואה המבושלת ויבא הא
הארבה לעינינו ויכרתנו ויזון ש
שזכרת האכל זכרת מבית אלהינו
שמחה וגיל כי היו מביאי סרבנות
בחק הסציר ושמוחים שם כי גדולה
היתה שמחת הסציר כמו שאמר ב
בשמחת הסציר :

עבשו פירות תחת מגרפותיהם נש
נשמו אצרות נקסו מגרפות כי ת
הרכיש דגן :

עבשו פירות. כמו עפשו עיני עפ
עפוש. כי הכית והפא ממוצא אחר.
וכן במשנה הבקר לעניים כמו הפ
הפקר : פירות. הם גרגרי הזרע
שהם תחת הארץ. ואמר כי מארת
אחרת תהיה כי הזרע יהיה גשחת ה
ומעופש תחת הארץ ולא יצמח וא
ואשר יצמח יאכלנו הארבה. או ית

ד' דויד סמוי

יהעפשו צרורי תורע מפני הגשמי
שלא ירדו עליהם כי גם בן תהיה ע
עצירה גדולה בשנים האלה ! מ
מגדפותיהם. בסגול המס והם ח
חתיכות העפר. וכן באבן או באגרות
לרעה קצת המפרשים ! נשמו א
אוצרות. אוצרות התבואה נשמו כי
אין דבר לחכמים בהם והנה הם שו
שוממי ! נהרסו ממגורות. בשורס
וכפל הענין במה שאמר כי ממ
ממגורות כמו אוצרות. וכן העור
זרע במגורה. ופני נהרסו כאלו נה
נהרסות כי לא יבניסו בהם דבר או
נהרסו כי אין חושש להם לתסגם כמו
במנהג משנה לשנה ונזופלים דג
ונשחתים. והמס הראשונה במלת
ממגורות נוספת גם בן מאיתיות א
אמתין. ובאו שתי איתיות נוספות
באחת במלת. וכן מתלאת. וארני
אני ול כתב כי המס הראשונה לש

דואל עם פירוש

לשמוש באלו היתה בהירק ממגורו
ופיו מקצתם מהמגורות נחרסו. ו
ובמו מם השימוש בפתח כי למ
למבראשונה לא התקדשו למדי ;
וכי הוביש רגן. פירשנוהו ;

מה נאנחה בהמה נבכי ערני בקר
כי אין מרעה להם גם ערני הצאן
נאשמו ; אלו יהיה אקרא כי אש א
אקלה נאות מרבר ולתבה לחטה כל
עני השנה ; גם בתמות שנה פשר
אלר כי נכשו אפיקי מים ואש אב
לכלה נאות המרבר ; הקעה שופר
בציון ומריעו קתר קרשי ירגוה כל
ישבי סארג כי בא יוט יהיה כי קר
קרוב ;

מה נאנחה בהמה. אמר דרך כלל וא
ואחר כך דרך פרט ; ובוכו. ענין ב
בלבול כאדם המבולבל בדעתו ולא
ירע מה יעשה. וכן גבוכיהם בארץ ;

די רויד קמחי

גם עררי הצאן. אמר גם כי עררי הצ
הצאן ימצאו פעמים מרעה שלא י
ימצאוהו הבקר לפי שהם עולים כ
בהרים ובגבעות מה שלא יעשו ה
הבקר ברוב ; נאשמו האלה כשוא
לברו וענינו ענין שממה. וכן תא
האשם שומרון כמו שפירשנו ;
אליך ה' כי אין מושיע זולתך ; כי
אש. באלו אש ולהכה עברה בהם כ
כאשר עבר הארבה בהם ; נאות מ
מרכב. אחלי הרועי יקראו נאות זה
והוא בחלות ד'ו באלת מן נוח. וי'ת
דירית מרכבא והוא לשון דירת. א'
לשון דיר ברברי ר'ל נכנסות לדיך
להתעשר ; גם בהמות שרת. אפילו
חיות השרה שימצאו מרעה בהרים
רחוק מן חיישוב ולא כאש הארבה
; הערוג אליך. מפני הצמא ; כי
יבשו אפיקי מים. כי הארבה יהיה

יואל עם פירוש

באלה השנים ועצירת הגשמים ה
היה את על פי כן חית השרה ש
שהולכות למרחוק הנה והנה ימצא
מרעה במקומות הלחים מעט הנה
ומעט הנה אבל לא ימצא מים ל
לשתות כי בעצירת הגשמים יבשו
חנהרות ואפיקי מים. ואעפי שהם
צריכים למאכל יותר הם צריכים ל
למשתה. תערוג. כל אחת ואחת
והוא ענון צעקה על חצמא. במר כ
באל תערוג על אפיקי מים. ואש
אבלה נאות המדבר. מקומות הדשא
שהיו במדבר ובשו כאלו אש אכלה
אוחם. וקראם נאות לפי שנוטי שם
אהלים הרועים שוכני המדבר ואת
על פי שהוא רחוק מן היישוב.
הקעו שופר והריעו. כפל הענון כ
במה שאמר כי ציון הוא הר הקדש
ובן אמר על ציון הר קדשו. וטעם
הקעו והריעו לעורר הלבבות על ה

יו רזיר קמחי

התשובה : יום השנה
באפלה יום עני וצערפל כשחר פוש
על חחרים עם רב ועצום במחה לא
נתנה מן השולם ואתריו לא יוסת ע
ער שני רזיר קמחי :

יום השך הצרה נמשלת לחשך כמו
השמחה נמשלת לאורה . אי פירוש
כי מרוב הארבה השכה הארץ כמו
שאמר בספר אלה שמות על ארבה
מצרים ויעל הארבה על כל ארץ מ
מצרים כבר מאד ויכס את עין כל ה
הארץ ותחשך הארץ . ואנקלוס ת
הרגם כן וקפא גיבא ית עין שמשא
דכל ארעא ותשובת ארעא וגומר :
כשחר פרוש על חחרים . כמו שחר
שהוא פרוש על ההרים כרגע כי ש
שם נראה תחלה חשמש בצאתו מ
מפני גבתם כן יבא זה הארבה פ
פריש ופושט על הארץ כרגע :

וְאֵל עַם פִּירוּשׁ

במדתו לא נהיה. כי אותו של מצרים
לא היה אלא מין אחר והוא הארכת ו
והיה רב אותו המין כמצרים יותר
ממה שהיה עתה בארץ ישראל. לפ
לפיכך אמר ואחריו לא יהיה בן . ו
והנה אמר במהו לא נהיה כי היו
ארבעה מינים ושכמצרים לא היה
אלא מין אחר ; לא יוסת. בצרי כמו
לא יוסית בחורק ;

לפניו אכלה אש ואחריו תלחט לה
לחבה בן עזר הארץ לפניו ואחריו
מנפד שממח וגם פליטה לא חי
היתה לו ; במראה סוסים מראתה
ובפרשים בן ירוצין ; בקול מרפכות
על ראשי חחרים ונקודין בקול לחב
אש אכלה קש בעם עצום ערוף מ
מלחמה ;

לפניו. במקום שיוחנה נראה לפניו
ולאחריו באלו אש אכלה ולחטה כל
הצומח. לפיכך אמר לפניו ואחריו

כי מקום הניתה לא יראה כי הוא י
 ובסה את עין הארץ אבל חונה במ
 במקום זה ואיכל ונוסע במקום א
 אחר ואיכל זהו לפניו ולאחריו ;
 כגן ערן הארץ לפניו. לפני בא הארבי
 היתה הארץ כגן ערן ואחרי שיבא
 על הארץ ואבל כל הצומח בשאר
 הארץ אחריו מדבר שממה ; וגם
 פליטה לא היתה לו. שלא הניח דבר
 מן הצומח שלא אבל. ויונתן הרגם
 ואת שזבא לית ביה לרשיעיא ;
 כמראה סוסים. במרוצתו דומה ל
 למראה הסוסים ; כסול מרכבות.
 בפתח המס ; על ראשי החרים יר
 ירקרון. קול חליבתם כקול חליבת
 המרכבות ויותר להם שהולכים על
 ראשי חתרים ולא כן המרכבות יר
 ירקרון כי מהלך הארכה כרקידה
 ממוסוס למקום. כמו שאמר לנתו
 בהם על הארץ ; כקול להב אש א

יואל עם פורוש

אכלה קש. בי הקש והעצים הרקים
כשהאחו בהם אש משמיעים קול.
וכן אמר בקול הסירוי ההת הסיר ;
ערוך מלחמה. בעם עצום שערוך
להלחם עם שבנגרו שמשמיע קול
ותרועה להבחיל שבנגרו ; ערוך.
העין בשוא וסגול הוא פעול סמור ;

מפניו נחול עמים כל פנים קבצו
פארור ; כגבורים ירוצו באנשי מ
מלחמה יעלה חומת ואיש בדרביו
ילבון ולא יעבטון ארחותם ; ואיש
אחיו לא ירחקון גבר במסלתו ילבון
ובצעד השלח יפלו לא יבצעו ;

פארור. שהרות וקדרות. כמו הקדרה
כן היו כל הפני מפניו. כמו וכשל
כפורר והאלת בתוכה למשך. ובהי
כל אפיא איתתקיא איקרום איפמין
בקובה. וימ קבצו פארור על דרך

וכוונתם אספר נגהם. וא"ל תפש ע
 עליהם כי אין לשון קבוץ בלשון א
 אסיפה בבל מסום. כי לא יאמר ק
 קבוץ ידיך כמו שיאמר אסות ידיך
 ולא יאמר ויקבוץ רגליו כמו שאמי
 ויאסות רגליו אל המטה וגאמי ואין
 איש מאסת אתי ולא יאמי מסבץ
 אתי. וכן לא יאמר סבצו נוגהם כי ה
 הקבוץ יאמר על הרבה המפוזר ו
 והאסיפה יאמי את ע"י שאינו מפוזר
 : כגבורים ירוצון. ולא יעבטון א
 ארדהותם בתרגומו ולא מעבטון א
 ארדהותיו. ואין לו חבר במסרא. ו"מ
 ארתו מן העבט תעביטנו. כמו שא
 גבר במסילתו. ו"מ ארתו כמו י
 ישורתין וכן הוא בלשון ערבי :
 גבר במסילתו. לפי שהמשילם ב
 באנשים וגבורים אמר גבר אעמי
 שלא יפול זה הלשון אלא על בני א
 אדם : ובעד השלח יפלו. השלח הוא

וואל עס פירוש

חסייה. וכן מעבור בשלח. ואין מ
משלחת במלחמה. ובשר פי על כמר
ויסגר השם בערו. ובפר בערו. ופלג
במו יחנו. וכן על פני כל אחיו נפל.
נופלים בעמק; לא יבצעו. כמו לא
ופצעו מן פצע חתת פצע. והוא פעל
עומד. וכן ובצעם בראש כלם. והוא
פעל ויצא ענין כריתה. אמר אין ה
החיל הזה בשאר איובים שהמנוע
מלבא עליך כחרב כי אלה יחנו על
החרבות ולא יבצעו וזה לקלותם.
וית שלח ענין שליחות; ויבצעו ע
ענין שרצאי בצע. אמר ולא אתר דאינון
שליחותן אולן סטולין ולא מקבלין
ממון. אמר אינם בשאר איובים ש
שהפייסם בממון;

בעיר ישקו בהרמה ורצון בפתים
יעלה בשר תחללים וכלא בנצב;
לפניו נצח ארץ רעשו שמים שמו

שמש ירח קררי וכוונכים אספוי ג
 זאחם : ויהנה זמן סולו לפני חילו
 מי רב מאד מוזהרו כי עצים עשה ד
 דברו כי גדול יום יהנה ונונא מאד
 ומי ויילגו : נאם עתה נאם יהנה
 שבו עמי קבל לבבכם וקצום וקבני
 וקמספר : וקרשי לבבכם נאל ב
 בגדיכם ושובו אל יהנה אל הויכם מי
 הציון ורחום הוא ארה אפים ורב חסד
 ורחם על הרעה : מי יורש נשוב ו
 נחם נחשאר אחריו ברכה מנחה ו
 נזכה ליהנה אל הויכם :

בעיר ישוקו. ענין שוק. וזכר זה ה
 הלשון בארבה לפי ששוקיו הם א
 ארובים. ועוד כי הוא הולך תמיד לא
 ינוח אלא מעט. וכן אמר במשק ג
 גבים שוקק בו רל התמורת התליכה
 וכן וכן משק ביתי. ויה בקרתא מ
 מריגין : בבתים יעלו. כי משואת

וראל עם פיורוש

אויבנים ישגב הארם כבתים הגכותי
: כער החלונים. כמו מן החלונים.
וכן כער השכבה כער החלון. אמר
אינם בשאר אויבנים שתסגור השער
לפניהם כי מן החלוני יבנסו בבית
כמו הגנב שימצא השער סגור וי
וישתדל לוכנס מן החלונים ; לפניו
רגזה ארץ. בבאג תרגז הארץ לפניו.
וזה דרך משל. וכן רעשו שמים ו
וקררו ואספו גגהם הבל משל לרוב
הצרה כי כן דרך הכתוב. כמו השך
השמש בצאתו. והרומים לו רבים.
וענין אספו גגהם אספו אורם לתוכם
שלא נראה. וכן אסות ירוך ויאסות
רגליו ; ויהיה נתן קולו. ותנה האל
ית' השמיש בא החיל הזה לפני ב
בואו עי נבואיו בוי שישוכו בת
בהשובה ; ומי יבילגו. מי יוכל ל
לסבלו. וכן מי מבלבל את יום באו ;
וגם עתה. טעם וגם רל אם לא ת

ד' דוויד קמחי

השובו לפני באו גם עתה אחרי באו
אני מוזחיר כבם שתשובו. ואמר ע
עתה בי קרוב היה עת באו בהנבא
הנביא. כמו שאמר כי בא יום ה' כי
קרוב. בכל לבבכם שלא תהיה הת
התשובה בלב ולב שתראו דרבי ה
התשובה בנגלה ובנסתר לא תשובו
והתשובה תהיה בנסתר כי היא העקר
; וכצום וכבני ובמספר. בנראה ל
להכניע הלבבות ושיראו איש את
חברו צם בוכה וסופר ויכניע לבבו
אם לא שב מעצמו ; וקרעו לבב
ואל בגדיכם. אם תקרעו לבבכם ות
ותסירו מימנו כל מחשבה רעה א
אינכם צריכים לקרוע בגדיכם כמו
שארם קרע בגייו על צער והצרה
כי חנון ורחום הוא בן מדותיו כמו
שכתוב בתורה שהוא מגחם על ה
הרעה לשבים. וכן כתוב ויגחם ה'
על הרעה אשר רבו לעשות לעמו

יואל עם פירוש

ז' מי יודע ושוב. ימ' מי יודע אולי
ישוב האל ונחם. ואעפי שאמרנו
כי ממדותיו הוא שנחם על הרעה
ואין ספק בזה אעפי כן אם רבו ה
העונות לא ינחם עד שיעניש מעט
או רב. לפיכך אמר מי יודע. או
יהיה פירושו מי שיוודע דרכי ה
התשובה ישוב ונחם האלהים על ה
הרעה הזאת. ויהי מאן יכע דאית ב
ביה חובין יתיב מנחהו ויתרחם ע
עלדתי. והשאר אחריו כרבה. וה
זהאל יתי ישאיר אחר הארבה כרבה
שאם ושובו בעדנו ידוחנו האל יתי
וישאיר בצומח כרבה שלא ישחת
הכל והגשאר יהיה לכרבה והעשו
מימנו מנחה ונסך לה' אלהיכם בנגד
מה שאמר הכרת מנחה ונסך מ
מבית ה' ;
הקעי שופר בציון קדשו צום קרא

עצרה / אספר עם קדשו קהל סבצו
 זקנים אספר עוללים ניונסקי שרים
 יצא חתן מחנר'ו ובלה מחפתה / ב
 בין האלים ולמוצח יבבו הפתנים מ
 משותפי יהנה נראמ'ר' חוסה יהנה
 על עמוד ואל תתן נחלהך לחרפה ל
 למשל כם גוים למה יאמרו בעמיי
 איה אל הים / ניונסא יהנה לצרצו
 צחמל על עמו /

חקעו פירשנוהו למעלה / אספר
 עוללי דיונסקי שרים שיתענו גם ה
 הקטנים וכן יונקי שרים יתענו ש
 שלא ינסו ויהיו כלם באסופה אחת
 ויבבו קטני דיונסקי שרים לרעבונם
 והגדולים יבצעו לבניהם וישובו ו
 והאל יתברך ברחמיו ירחם לצעקת
 הקטנים / יצא חתן אפילו החתן
 שהיה לו לשמוח עם אשתו יצא מ
 מחדרו וכן הכלה תצא מבית חופתה

וואל עם פירוש

זהו חרר שזכר . וכל אלה הרברים
שזכרים לבן של אדם וה' ירחם ;
בין האולם ולמזבח . כי שם היו ע
עומדים לעבור עבודהם ובתהכטל
עבודה יבכו ויתפללו לאל ית' בבית
מקדשו ויאמרו חוסה ה' על עמך ;
לחרפה למשול במ גוים . כי ב
בשהיה רעב בארץ ישר' היו יוצאים
רבים מימנה לגור בארץ מצרים וב
ובארץ פלשת' מפני הרעב וזה היה
הרפת להם ומושלים בהם גוים . ב
בהיותם גרים בארצם ; ויסגא ה'
לארצו . התנבא הנביא כי אחר ש
שועשו תשובה יקבל האל יתעלה
תפלתם ואז יסגא לארצו שלא תהיה
שממת ; לארצו . בעבור ארצו ;

בנין ותנה ויאמר לעמו הנני שלח
לכם את הנבון והחירוש והחזקתו וש
ושב עמם איתי ולא אפן אתכם עוד

וי דויד קמחי

חרפה בגוים : ואת הצפוני ארחיק
מעליכם וחרחתיו אל ארץ ציה וש
ושממה את פניו אל הים הסרמוני ו
נסתפו אל הים האחרון ועלה באשו
ותשל צחנתו בי הגדיל לעשות : אל
תיראי אבמה גילי ושמחי בי הגדיל
ותנה לעשות : אל תירא בהמות
שדי כי בשאר נאות מדבר כי עז ג
ושא פניו האנה נאמן נהגו חילם :

ויען . ענה לצועקי על ידי זבואו :
שולח לכם . שאצמיה לכם עצי ח
השרה ועשב הארץ : ושבעתם
אותו ממוני : ואת הצפוני ארחיק
מעליכם . הארכה סרא צפוני שבא
להם מפאת צפון : וחרחתיו אל ארץ
ציה ושממה . ושם ימות שלא ימ
ימצא מה יאכל . לפיכך ועלה באשו
: את פניו אל הים הסרמוני . פירוש
המזרחי והוא ים כנרת או ים המלח

יואל עם פירוש

שחם למזרח ארץ ישראל ; וסופו
אל הים האחרון. ים המערבי והוא
שקרא אותו בתורה הים הגדול ש
שהוא למערב ארץ ישראל ; פניו.
רָל ראשו כל כך היה רב חיל הארבה
שהיה מחזיק מים לים מים המזרחי
לים המערבי ; ועלה באשו. האלת
בשוא לברו ; ותעל צחנתו. כפל ה
הענין כְּמִשׁ בני צחנתו כמו באשו.
וטעם העליה שיעלה ריחם הרע ל
לאפי הערברים ; כי הגדיל לעשות.
הארבה הגדיל לעשות רע בארץ ו
והאל ית' ריחם על הארץ והמיתו.
ורָל פירשו זה הפסוק לימות המ
המשיח ואמרו ואת הצפוני ארוח
מעליכם זה יצר הרע שצפון ועומד
בלבו של אדם. והרחתיו אל ארץ צ
ציה ושמימה למקום שאין בני אדם
מצויין להתגרות בהן ; את פניו אל
הים הקדמוני. שנתן עיניו במקדש

ד' דוד קמחי

הראשון והחריבו ; וסופו אל הים
האחרון. שנתן עיניו במקדש שני ו
והחריבו והרג תלמידיו חכמים שבו
ועלה באשו ותשל צהנתו. שמינית
אומות העולם ומתגרה בשונאי י
ישראל. כי הגדיל לעשות אמר א
אביו ותלמידיו חכמים יותר מכולם
; אל תיראי ארמה. ארץ ישראל אל
יוראו וישיבית ; גילו ושמחי. בנגר
הגרו וספרו והלילו קדשו צום ;
כי הגדיל ה' לעשות. פי' לעשו טובה
בנגר הארבה שהגדיל לעשות רעות
; אל תיראו בהמות שדי. כמו שרה
בנגר מה שאמר גם בהמות שרה ה
תערוג אליך ; כי רשאו נאות מ
מדבר. שאמר עליהם ואש אכלה ו
וביון שרשאו בן מלאו האפיקי מים
; כי עץ נשא פריו. כמו שעץ נשא
פריו ביושן בן במדבר רשאו מ
מקומות הרשאים ; חילם.

וְיָאֵל עִם בִּירוּשׁ

כַּחַם וְהוּא הַפְּרִי שִׁוְרֵיֶע כַּח הַעֵץ :

וּבְנֵי צִיּוֹן גִּילָה וְשִׂמְחָה בִּיהִנָּח אֵל
אֵל חֵיקֶם כִּי נָתַן לָכֶם אֶת-הַמּוֹרָה לִצַּדִּיק
לְצַדִּיקָה וְיִוָּרֵד לָכֶם גִּשְׁם מוֹרָה וְיִמְלֹא
וְיִמְלֹא שׁוֹשׁ בְּרֵאשׁוֹן ; וְיִמְלֹא הַגְּרָגוֹת
בְּרֵךְ וְהַשִּׁיבֵי הַיַּסְבִּיִם תִּירוּשׁ וְיִצְהַר ;
וְשִׁלְּמֵתִי לָכֶם אֶת-הַשָּׁנִים אֲשֶׁר אָבִל
הָאָרֶץ חֵיקֶם וְהַחֲסִיל וְהַגֹּסֶם חֵילִי הַ
הַגְּדוֹל אֲשֶׁר שִׁלְּחֵתִי בָכֶם ; וְאֶבְלַתֶּם
אֶבֶל וְשִׁבֹּעַ וְהִלַּלְתֶּם אֶת-שֵׁם יְהוָה
אֵל חֵיקֶם אֲשֶׁר עָשָׂה עִמָּכֶם לְהַפְלִיא
וְלֹא יִבְשׂוּ עַמִּי לְעוֹלָם ; וְיִרְעַתֶּם כִּי
בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל אֲנִי וְאַנִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
וְאִין צוּר וְלֹא יִבְשׂוּ עַמִּי לְעוֹלָם ;

וּבְנֵי צִיּוֹן . כְּנָגַד מַה שֶּׁאָמַר הַסֵּעִי
שׁוֹפֵר בְּצִיּוֹן ; כִּי נָתַן לָכֶם אֶת הַמּוֹרָה
הַמּוֹרָה לְצַדִּיקָה . כְּמוֹ יוֹרֵת . וְאָמַר
כִּי נָתַן לָכֶם לְצַדִּיקָה שֶׁעָשָׂה עִמָּכֶם

ד' דוד קמחי

בעברו על פשעכם ופקד אתכם ב
במטר. וזכר המורה תחלת שהוא
במרחשון אחר כך פירש עוד ואמר
ויודד לכם גשם מורה ומלקוש :
בראשון פי' הגשם הנקרא מורה ת
הורידו לכם בעתו שהוא במרחשון
והוריד לכם גם כן מלקוש בעתו כ
בהרש הראשון שהוא ניסן ושניהם
מורה במס כמו יורה ביו. ור"ל
פי' כי יורה ומלקוש שניהם יודו
בניסן באותה שנה שאמרו אותה ש
שנה יצא רוב ארץ ולא יודו לחם ג
גשמים ויורה להם רביעה רא
ראשונה באחד בניסן אמר להם ג
זביא לישראל צאו וזרעו אמרו מי
שיש לו קב חטים או שעורים יא
יאבלנו ויחיה או זרענו וימות. א
אמר להם את על פי בן צאו וזרעו
זעשה להם נס ונתגלה להם מה ש
שבחורים ובסדקים של גמלים וש

יואל עם פירוש

ושבכותלים ויצאו וזרעו שני רש
ושלושי ורביעי וירדה להם רביעה
שנייה בחמישה בניסן והקריבו ע
עומר ב"ו בניסן ונמצא העומר ה
המתקרב מתבואה הגולה בששה
חדשים. קרב משל י"א יום ונמצאת
התבואה הגולה בששה חדשים ג
גולה באחד עשר יום ועל אותו דור
נאמר הזורעי ברמעה ברנה יסצרו
: ומלאו הגרנות בר. מבואר חוא :
והשיקו. כמו וחציפו מן ויצת השם
אלהים את מי ים סות על פניהם כ
בלומר שהיו היקבי מלאים עד ש
שיצופו היון או השמן על פניהם :
ושלמתי לכם את השנים. כי לא באו
בשנה אחת כמו שפיר'. וי"ת הפסוק
הזה דרך משל נראה כי רעתו היה
שהיא נבואת עתידה לימות המשיח
שתרגם יא'ש'לם לבין שניא סבתא ת
תלח שניא דבזו נתבון עממיא או

אימנא נלישנא נשלטונא רמל
 רמלכותא פונעגות חילי רבא רש
 נשליחית פון / ואכלתם אשר עשה
 עמכם לחפלא . פלא היה כי בשנת
 אחת שלם להם תכואת ארבע שני ;
 ולא יבושו . לפי שחיה להם כאלה ה
 השני הרפת רעב כגוים ; וידעתם .
 תברר שאני כסרבכם שומע
 צעקתכם ואני אלוהיב ואין עוד . לא
 באלהי העמי שעברתם כי הלא יו
 וועילו כי תהו חמה ;

ותנה אחרי-כן אשפוח את-רוחי על
 כל בשר ונבא בניכם ונגזתכם וז
 וסניכם תלומות ותל מותן בחורניכם
 חיונות יראי ; וגם על העברים ו
 נעל השפחות בנימים תהמה אשפוח
 את-רוחי ;
 והיה אחרי-כן . כמו והיה באחרית ת
 חימי ואמר אחריכן לפי שאמר וי

וואל עם פירוש

וירעתם כי בקרב ישראל אני אמר
עתה תדעו ולא ידועה שלמה בני עור
השובו ותחטאו לפני אבל אחרי ז
זאת הידועה יבא זמן שתדעו אותי
ידועה שלמה ולא תחטאו עוד והוא
לימות המשיח שני כי מלאה הארץ
דעה את ה' אשפור דוחי על כל
בשר פי' בישראל כמו שאמר במ
במקום אחר כל בשר ואינו מבל כ
בעלי חיים אלא האדם לבור. ואומר
ויברד כל בשר יבא כל בשר בן פרט
הנה כל בשר על ישראל הראויים ל
לחיות רוח הקדש עליהם. ואמר כל
אל הגדולי והקטנים כמו שאמר כי
כלם ידעו אותי למקטנים ועד גדולם
ורוח הוא רוח רעה וחסבל כמו ש
שאמר ונחה עליו רוח ה' ואחר כך
פירש רוח חכמה וכינה רוח עצת ו
וגבורה רוח דעת ויראת ה'. ומפני
שיוזכר שכלם ויגבר כמקצתם כח

הדבר עד שיתנבאו. כי לא אמר כי
 כלם יתנבאו אלא ונבאו בניכם וכן
 ובנותיכם וכשפיכות הרוח אמי על
 כל בשר אבל כנבואה לא אמר כל
 אלא ונבאו בניכם ובנותיכם. ואמר
 זקניכם כחוריכם לא כלם והוא ע"י ש
 שנתכ החכם הגדול הרב ר' משה בן
 מימון ז"ל כי לא תבא לארס הנבואה
 ואפי' עם התלמודות אלא אם בן סדס
 לו טבע בעת היצירה. והבנוי והבנות
 יתנבאו כנערוהם כמו שמואל ה
 הנביא והנבואה תהיה להם כמראה
 החלום כמו שאמר חלומי הזיונות.
 וכן היתה גבואת רוב הנביאים. כמו
 שאמר אם יהיה נביאכם ה' כמראה
 אליו אתודע בחלום אובר בו. וכן
 יהיו בהם מעלות זה למעלה מזה
 כמו שהיו בנביאים שעברו ע"י ש
 שאילי יהיה בהם כמשח רבי ע"ה.
 והנה זכר שלשה מעלות אשר בש

יואל עם פירוש

בשנות הארס ימי הנערות ובחרות
וימי הזקנה / וגם על העבדים כמור
שאמר ועמדו זרים ורעו צאנכם וב
ובני נבר אכריכם ובורמיכם וגם א
אותם לפי שיעמדו בארץ ישראל ו
ויעברו את ישראל ההיה להם רוח
דעה וחשבל וענין שפיכות הרוח רל
שתהיה בהם רוח לרוב בענין הש
השפיכה וכן אמר ושפכתי על בית
דוד ועל יושב ירושלם רוח חן ות
ותחנונים :

ונתתי מופתים בשמים ובארץ גם
באש ותימרות עשן / השמש ית
יתפף לחשה ותגרום לרם לפני בא יום
יתה תגדל ותגורא / ותנה כל א
אשר יקרא בשם יהוה ימלט כי כח
בתר ציון ובירושלם תהנה פליטה
באשר אמר יהוה ובשרירים אשר
יתה קרא :

ונתתי מופתים . באותו הזמן אתן מ

ד'דוויד קמחי

מופתתי על העתיד לבא והמופתים
יהיו בשמים ובארץ היום בארץ ל
לרוב ההרג שיהיה אש ותמרות ע
עשן בשמים וחס הכרקו חצורפים
בנפלים והשרפה תעלה עשן וחס י
יהיו מופת על מגפת הגוים הבאים
עם גוג ומגוג על ירושלים ; תמרות
עשן. עמודי עשן ולפי שהתמר עז
גבוה וישר ושות ידמו הרבר גבוה
וישר אליו לפיכך אמר ותמרות ע
עשן על עמודי העשן. ודעת החכם
רבי אברהם א"ע ז"ל היא כי קדרות
המאורות הוא מופת על מלחמות
עצומות וקדרות המאורות יהיה ב
באותו הזמן לפני בא יום ה' יהיא י
יום מגפת גוג ומגוג והעמים אשר
אתו והסמיני האלה יהיו מופתתי על
הרבר הזה. ופי' והירח לרם הוא ק
קדרות הירח ובשיתיה הקדרות ש
שלם יהיה הירח שהור ובשלא יהיה

וואל עס פירוש

הקדורת שלם יהיה ארום כדום זש ו
והירח לרם . והרמבם פי' מי זה ו
והדומי' לו הוא ערמ על הצרות ש
שיבאו על העמי' והמופתים שאמי'
בשמיי' ובארץ דם ואש והמורת ע
עשן ובן השמש יהפך לחשך והירח
לרם כל זה הוא משל אל הצרות וח
והמלחמות כמש על הארבה לפניו
רגזה ארץ רעשו שמים שמש וירח
קררו וכוכבי' אספר נגחם . ובן יאמר
על מפלת גוג ומגוג שמש וירח ק
קררו וכוכבי' אספר נגחם . ולפירוש
הרמבם זל מה שאמר לפני בא יום
ה' הירח לו לומר בבא יום ה' ואפשר
שאמר שחצרה הזאת תהיה לישראל
ויהיה להם האור לחשך לפני בא י
יום מפלתו של גוג ומגוג שיעלה
עם עמי' רבים על ירושלם ער ש
שילחמו עליה ויצא חצי העיר ב
בגולה וזו הוא החשך כמו שאמר

בנבואת זכרית לא יהיה אור יסרות
 וספאון ויום מפלת גוג ומגוג הוא
 יום ה' הגדול והנורא כמו שאמר ב'
 בארכה בני גדול יום השם ונורא מי
 מאד ; והיה כל אשר יקרא. כי אז
 במלחמת גוג ומגוג תהיה צרה גד'
 גדולה לישראל זמן מועט. כמו ש'
 שאמר על אותו הזמן חבי כמעט
 רגע ער יעבור זעם. ואז יכלו רבים
 מישראל והקרושים ויריאי האל ב'
 באמת ימלטו. כמו שאמר בנבואת
 ישעיה והיה כל הנותר בציון וה'
 והנותר בירושלם קרוש יאמר לו ב'
 כל הכתוב לחיים בירושלם. וכן אמר
 כל אשר יקרא בשם השם והוא ש'
 שיקראוהו באמת כמו שאמר קרוב
 ה' לכל סוראיו לכל אשר יקראוהו
 באמת. והם השורדי אשר ה' סורא
 כי הם יקראוהו באמת והוא יקרא א'
 אותם עברי ואהבי ; כי בהר ציון.

יואל עם פירוש

כי שם ועלו הגוים : ובשרירים .
והפלטה תהיה בשרירים . או יהיה
פיו קורא קריאת הגרלה והבכור .
וכן שלושים וקראים קראי הערה .
וקראתי לעברי לאלוים ויה קורא
זמין :
כי הנה בנימים ההמה ובעת ההיא א
אשר אשוב את שבת יהודה ויר
נירושלים : וסבבתי את כל הגוים
והורדתיים אל עמק יהושפט ו
נשפטתי עמו שם על עמי ונחלתי
ישנאל אשר פורג בגוים ואת ארצי
חלסו : ואל עמי נוד גרל נחנה
את חילר בונה ונחלצה מכרה בנין
נישחה : וגם מה אהם לי אז נצידון
נכל גלילות פלשת הנמול אהם מש
מישלמים עלי ואם גומלים אהם ע
עלי של מהנה אשוב גמלכם כו
בראשכם : אשר כספי ונתכי לקחתם
ומחמדי חטובים תבאתם לחיבליכם

וּבְנֵי יְהוּדָה וּבְנֵי יְרוּשָׁלַם מִבְּרִיתָם
 לְבְנֵי תְרוּגָם לְמִשְׁעַן תְּרַחֲסֵם מִשֵׁל ג
 אֲבוֹלֵם וְהַנְּגִי מִשְׁעִירֵם מִן חַמְסוּם
 אֲשׁוּר מִבְּרִיתָם אִיתֵם שְׁמִי וְחֻשְׁבוֹתִי
 אֲמַלְכֵם בְּרֵאשִׁיבֵם וְיִמְבְּרֵתִי אֶת־ב
 בְּנֵיבֵם וְאֶת־בְּנוֹתֵיכֶם כִּי־רַב־בְּנֵי יְהוּדָה
 וְיִמְבְּרוּם לְשִׁבְאִים אֶל גּוֹי כְּחֹק־בִּי וְ
 יִתְּנֶה דְבַר־י

כִּי הִנֵּה זֶה יִהְיֶה כִּימִיִּם וּבִעַת אֲשֶׁר
 אֲשִׁיב אֶת שְׁבוֹת יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם וְ
 דָּהֵם יָמוּת הַמִּשְׁחָה וְזָכַר יְהוּדָה וְי
 וִירוּשָׁלַם אֶעֱפִי שְׁבַל יִשְׂרָאֵל יִשׁוּבּוּ
 לְפִי שֶׁהַמִּשְׁחָה יִהְיֶה מִשְׁבֹּט יְהוּדָה
 זָכַר יְהוּדָה וְזָכַר יְרוּשָׁלַם לְפִי שֶׁהוּא
 רֵאשׁ הַמְּיֻלָּכֶה גַם זָכַר יְרוּשָׁלַם כִּי
 שֵׁם תְּהִיָּה מִלְּחַמַּת גּוֹג וּמִגּוֹג וְ
 אֲשׁוּב כְּתוּב כִּי־וּ מִן הַקֵּל כִּמּוֹר וְ
 וְשָׁב הַשֵּׁם אֶת שְׁבוֹתֶיךָ עֲנִין הַנְּחָה וְהַ
 וְהַשְׁקֵט וְקִרְוֵי אֲשִׁיב כִּי־וֹר וְקִבְצֵתִי
 אֶת כָּל הַגּוֹי אִז בְּאֶרְצוֹ הַזְּמַן אֲקַבֵּץ

יואל עם פורוש

את כל הגוים וטעם דקבצתי שאתן ב
בלבם שיבאו עם גוג ומגוג וכן אמי
בנבואת יחזקאל והביארתוך אל הרי
ישראל ; והורדתים אל עמק
יהושפט. בי שם תהיה המלחמה וזה
העמק היה למלך יהושפ' ארלי בנה
שם או עשה שם מעשה ונקרא על
שמו והעמק לעיר ירושל' או נקרא
עמק יהו' על שם המשפט. כמו ש
שאמר ונשפטתי עמם שם. וכן ה'י
למישר פילוג דיןא ; ונשפטתי א
אבנס במשפט עמם ואוביחם על א
אשר הרעו לישראל בגלותם בניניהם
; אשר פזרו בגוים טיטוס ומוחצהו
שהחריבו ארץ ישרו ופזרו יושביה
בין הגוים ; ואל עמי. כמו ועל. וכן
ויך את הפלשתי אל מצחו כמו על ;
ידו גורל. היו משליכיו גורל בניניהם
על ישראל זה יהיה שלך וזה יהיה
שלי ; ידו משפטו ידו מן לידות

את קרנות הגוים ומפני פגישת ש
שני יודין באחד חסרו הויר פא פעל
והוטלה תנועתה על יוד איתן. ופוי ד
ישליבו כמו אשליך עליהם גורל ;
בזונה. בשכר הזונה ; וגם מה אתם
לי. מה לי ולכם שבאתם בארצי ש
שאתם שכני ויהיה לכם להטיב לע
לעמי ולא עשיתם בן אלא כאשר ד
ראיתם שבאו עליהם מלכי האומות
התחברת עמהם לשלול שלל ולבוז
בו ; גלילות. כמו גבולים ; הגמול.
החא הא השאלה וגמול הוא החלת
הטובה שמטיב אדם לחברו או תח
תחלת הרעת. אמר מה זה שאתם מ
מרועים לי אם תחשבו להגסם מ
ממני שהרעתי לכם מתי הרעותי ל
לכם. ואם תאמרו כי אתם מעצמכם
גומלי לי עתה רעה בי מי שירע ל
לישראל מחשבתו להרע לי כי הם ב
בני אם בן הוא קל מהרה אשיב גמ

דואל עם פירוש

צמולכם בראשכם ; אשר בספי
וזחבו לקחתם. כי בספם וזחכם של
ישראל לי הוא בני אני נתתיו להם ;
ובני יהודה. בעודם בארצם הייתה
אנבים את הקטנים ומוכרים אותם
לבני היונים שהם רהוקים מארץ י
ישראל למען לא ישובו עוד לארצם
אז אמר זה בגלותם שכאז עם א
אויבתם והיו לוסחי הבנים ומוכרי
אותם ליונים ; הגני מעירם. כי עוד
ישובו לארצם אפי שמקום גלותם
רהוק ישובו לארצם הם או בניהם
אז גם הם גם בניהם הם בתחית ה
חמתי ובניהם שיהיו בזמן הישועה
; ומכרתיו. בלומד אמסרם בודם ו
והם ימכרום לשבאים שהם רהוקים
מארצם יותר מהיונים ; לשבאים
בתנועת האלת בחירק וחירוד נהה. ש
שבאים הם בני שבא והם מזרחי ו
ודרומית לארץ ישראל ולצר וצירון

ר' רוזר קמחי

ופלשת והם רחוקים מאור מאלה ה
הארצות :

קראו זאת בגוים קדשו מלחמה ה
תעורר הגבורים וגשו בעלה כל אנ
אנשי המלחמה : פתח אתיכם לח
לחברות ומזמרותיכם לרמחים הח
חלש יאמר גבור אני : ערשו
בכאי כל הגוים מסביב ונסבבו ש
שמה הנחת ותנה גבורך : ועורר
ויעלה הגוים אל עמק יהושפט כי
שם אשב לשפט את כל הגוים מס
מסביב : שלחו מגל כי בשל סגור
בואו רדו כי מלאה את השוקה ה
היסקים כי בפת רעתם : תמנים
תמנים בעמק התרוץ כי קרוב יום
יתנה בעמק התרוץ :

קראו זאת באלו כרוז יעבור אליהם
ויעורם לבא למלחמה זאת על יד
ירושלם : קדשו חומינו כמו ו

יואל עם פירוש

ויקראש את ישראֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּתוּב
אתיכם לחרכות. כלי המלחמה. וה
והאתים הם שחופרי' בהם. והמזמורי
הם שחורתיים בהם הזמורות. אמ' כל
כלי כרזל השיבו אותם לכלי מלחמי
כי גדולה תהיה זאת המלחמה וכוזמן
השלום שיהיה אחר זאת המלחמה
אמר בצבאות ישעיה כהפך זה. וכ
וכתתו חרכותם לאתים וחניתותיהם
למזמרות : עושו ובאו. הקבצו מן
עש כסיל וכימי שהוא חבר כוכבים
וכן הרגם יונתן ותבנשון וייתון :
וצקבצו. צורי שלם עם גון הכנין :
הנחת ה' גבוריך. הורר מתרגום וירד
ונחת : גבוריך. הם המלאכים על
דרך כי מלאכיו יצוה לך לשמרך ב
בכל דרכיך. ועל דרך מן השמים ג
גלחמו הכוכבים ממסילותם גלחמו
עם סיסרא : יעורו. מבואר הוא :
שלחו מגל. המשיל חגים הם ל

ד' רויד קמחי

לתכואה שבשלה והגיע זמנה לק
לקצור שישלה ארם את המגל ל
לקצרה בן הגוים האלה הגיע זמנם
למות כחרב בעמק הזה : בואר
דרו. דרו בעמק הזה כי הוא כמו ה
הגת שמלאה עובים שראוי לרוד
אותם בן אתם בית ישראל דרכו אלה
הגוים בזה העמק ושלחו כחם חרב
: השיקו היקבים. שהם מלאים ער
שיצות היון על פניהם וגשפך היון
על פניהם והוא משל לשפיכת הדם.
ובן הם באה עתם למות כי רבה ר
רעתם אשר עשו לישראל הם רא
ואבותיהם : המוגים המוגים.
הכפל להזק הענין : בעמק חחרוד
קורא אותו חרוץ כי שם יהיו הגוים
חרוצים וחתובים. או כי שם יחרוד
ויחתוך משפטם כמו שקרא אותו
עמק יהושפ'. ותי עמק חחרוד פלוג
דינא כמו שתרגם עמק יהושפט :

וואל עם פירוש

שמש ונתן קברו וכבכים אספו נג
גגהם ; ויהנה מציון ישאג ו
המורושלם יתן קולו ובעשו שמים
רארץ ויהנה מתסה לעמו ומעוז ל
לבני ישראל ; ויבעתם כי אני יהנה
אל חילכם שוכן בציון חר סרשי ויה
ותיהה ירושלים קדש נזרים לא יע
בעברו כה עור ; ונתנה כיום ההוא
יטפו התרים עלים והגבעות תלקנה
חלב ובל אפיסי והורה ילכו מים ו
ומעין מבית יהנה יצא והשקה את
בחל השטים ; מצרנים לשממה ת
תהנה נארום למרבר שממה תהנה
מתמס בני יהונה אשר שפכו בם
צקיא בארצם ; ויהנה לעולם תשב
ירושלים לרור נרור ; ונקיתי במם
לא נקיתי ויהנה שוכן בציון ;

שמש . חשבו וקדרו להם ולמעלה
פירשנוהו ; וה' מציון ישאג כי

שם שבינתו בירושלם ובאלו משם
 ישאג ויתן קולו עליהם ולסולו יר
 ורעשו שמים וארץ. והכל דרך מ
 משל. אמר גם רעש יהיה ביום ה
 החוא בארץ ישראל כמו שנאמר ב
 בנבואת יחזקאל ובנבואת זכריה ;
 ותי מחסה לעמו . מאלה הגוים גם
 מהרעש שלא ויזקם ; וידעתם .
 וחיתה ירושלם קדש . כמו חקדש
 שאסור לזרים ; וזרים לא יעברו
 בה . עור להרע להם כמו שעשו ער
 היום . גם אפשר שלא יבגסו זרים ב
 בירושלם כי תגדול קדושתה לעתיד
 ובמו שהחיבל אסור לחבס שם ו
 ואפילו ישראל בן תחיה כל העיר
 קדש שלא יבגסו בה זרים מאומה
 העולם ; וחיה ביום החוא . בעת
 החיא אחר בלות הגוים שמה תחיה
 טובה גדולה לישראל . והמשיל ה
 הטובה שתחיה להם בהזמנה מבלי

יואל עם פירוש

עמל ויגיעה כאלו ההרים יטפו להם
עסיס והגבעות תלבנה חלב. וענין
תלבנה חלב מרוב החולה וההגרה.
בנה ההליבה לגבעות ואת על פי ש
שהחלב הוא התולך והנגר. וכן ילכו
מים בנה ההלכות לאפיקים. ועל ה
הדרך הזה והרנה עינינו רמעה. ו
והאפיקים הם העמקים שנגרו בהם
המים. ורמעיך מבית הירצא. זהו
כמשמעי כמו שכתוב בנבואת יח
יחזקאל. והשקה את נחל השטים.
כתרגמו מישר שיטיץ. כי העמק
יקרא נחל בין יש בו מים בין אין
בו מים. והגאון רב סעדיה זל פירש
נחל השטים הוא הירדן כי הירדן
הוא קרוב למקום הנקרא שיטים ל
לפיכך סמנו אליו. מצרים זכר
מצרים ואדם מצרים בעבור הי
חושמעאלים ואדם בעבור מלכות
דומי. ואלה שהי האצמות הנח ת

הגזברות זה ימים רבוי ותהיינה עת
 עת הגאולה והיא חיותא רביעאה ב
 במראית דניאל. וזכר מצריו בעבור
 ישמעאליו כי אשת ישמעאל היתה
 מצרית. שנאמר ותקח לו אמו אשה
 מארץ מצרי'. וכן אמו הגר המצרית
 לפיכך יחס האומה הזאת למצרים.
 וזכר ארום בעבור מלכות רומי. וכן
 עשה ישעיה בפרשת קרבו גוים ש
 שהיא על חרבן רומי כמו שפרשנו
 שם. ואמר זה בעבור כי מלכות ר
 רומי רובם ארומים ואת על פי ש
 שנתערבו בהם עמים רבים כמו ש
 שנתערבו גם כן במלכות ישמעאל
 בקראים על העיסר. ומלך קיסר א
 ארומי היה. וכן כל המלכים אחריו
 אשר היו ברומי ושתי האומות ה
 האלה הרעו לשבט יהודה ובנימין
 שגלו בנייהם ושפכו רמס כמים ב
 בארצם. וארום שהיא מלכות רומי

יואל עם פירוש

היא שהחריבה בית שני עי טיטוס
הרשע ושפכו דמים והגלו אותם בין
האומות. ועל גלותינו זה נאמר ה
הפסוק הזה לפיכך לא זכר אלא י
יהודה כי עשרת השבטים שהגלה
מלך אשור ולא שבו עד היום לא ה
היו ברשות שתי האומות האלה ;
נסיא. נכתב באלף. וכן אל התן ע
עלינו דם נסיא. וכא על דרך נחי ה
האלת נשיא נביא ; בארצם חבנרי
לבני יהודה או למצרים וארום ;
ויהודה. מצרים וארום יהיו שממח
לא ישבו לעולם אבל יהודה לעולם
תשב ; ונקיית. מנספס וזהבם ש
שלקחו אנסה האומי' כי גם ישראל
יקחו מהם לעתיד ויהיו להם לשלל
ודמים ששפכו לא אנסה אותם אלא
נפש תחת נפש נפש השופכים או
בניהם אחריהם. כי בכל כסת וזהב
שבעולם שיתנו כופר נפשותם לא

ר' דוד קמחי

יהיו נקיים מרמס ; וה' שוכן ב
בציון. טעמו למה שאמר למעלה
ויחודה לעולם תשב. אמר וה' שוכן
בציון גם כן לעולם כי לעולמי ער
תהיה שכינתו בציון אחר שתשוב
שם כימרת המשיח. וכן חתם יה
יחזקאל נבואתו ושם העיר
מיום ה' שמה ;

הם ונשלם ספר יואל

ה 3

ספר מלאני הנבי

עם פירוש ר' דק

משא רבו יהנה אל ישראל
אתכם אמר יהנה ואמרתם בפה א
אתהמוג הלא אה עשו לנעקב ואם
יהנה ואהב את נעקב ו זאת עשו
שנאתי ואשים את חברי שמויה ו
נאת בחלתו לתנות מדבר ו פי
האמר ארום רששני נישוב נכנה
חכמות מה אמר יהנה זכאות חמה
יבגו ואני אהרוס וקראו להם גבול
רשעה ותעם אשר נעם יהנה ער ע
עולם ו נשינוכם תראנה ואהם
האמרו יצרל יהנה משל לגבול יש
ישראל ו

משא רבו ה. חגי זכריה ומ
ומלאני הם שנכאו ב
במית שני. ובחגי וזכריה זמתב זמן

פירוש ר' דויד קמחי
זבואתם ובמלאכי לא זכתו ואפשר
שהיה אחרון שכתבם וכן ירא כי לא
זכר בדבר בנין הבית כמו שזכרו
הגי רזניה כמו שכתב וזתנבי הגי
וזכרה בר עזרא וביאא ור"ל א
אמרו מלאכי זה עזרא ולא מוצא
בשום מקום שקראו זביא אלא ע
עזרא הסופר. ופירוש אל ישראל.
להוכיחם על מעשיהם כי הרור הע
העולה מבבל היו רובם מחזיקים
במעשים שאינם טובים שהיו זו
גושאי גשום זכריות כמו שהוכיחם
עזרא בזה. וכן מלאכי הוכיחם בזה
במו שאמר ובעל בת אל זכר. וכן
בחליל שמתות לא היו זזהרים וז
זכריות אחרים כמו שכתוב בספר
עזרא : אהבתי אתכם. ואמרתם
במה אהבתנו. פי' ואם האמרנו במה
אהבתנו : הלא את עשו ליעקב.
אחים היו בני יצחק אבהבי ובחרתי

מלאכי עם פירוש

בועקב ובזרעו אחריו את על פי ש
שחם מבעיסיס אותי ונהתי לזרע י
יעקב הארץ אשר נשבעתי לאברהם
וליצחק : ואת עשו שנאתי לפי
מעשיו ומעשה זרעו אחריו ולא ה
רציתי שיהלקו עם אחיו יעקב בארץ
כנען. ונהתי לו לירושה הר שעיר
ולזרעו אחריו. ובשהרבו להרע ל
לישראל ושמחו בחרבנם ובגלותם
שנאתים : ואשים את הריו שממה.
לפי שנקראת ארצו הר שעיר אמר
הריו. ואעפי שארצכם היתה שממה
גם כן אתם שבתם אליה והנבם יו
ירשכים בה אבל הם לא ישובו ל
לארצם לעולם. כי לעולם תהיה ש
שממה ולתנות מדבר הנה תדאו כי
אהבתי זרע יעקב ושנאתי זרע עשו
: לתנות מדבר. שישכנו בארצם
תנים וכנות יענה כמו במדבר :
כי האמר ארום רששנו. ואם תאמר

ד' רויד קמחי

עדת ארום רששנו אח על פי שאנו
רשים ודלים וארצנו חרבת עור ג
נשוב ונבנה חרבות כמו שעשו י
ישראל : כח אמר ה' צבאות המה
יבנו ואני אהרוס. אם הם יבנו אני
אהרוס : וקראו להם גבול דשעה.
פלומר לארצם יקראו כל העולם ג
גבול דשעה. כי ברשעת יושביה
היא חרבת לעולם כי גרולה רשעתם
לפני השם שבגרו כאחיהם בני יע
דעסב והאל יתברך צוה לישראל לא
התעב ארומי כי אחיך הוא זהם ה
הרעו להם בכל אשר יבלו רשמחו ב
בחרבנם ובגלותם כמו שני בנבואת
עובדיה לפיכך זעם השם אותם עד
עולם : ועיניכם תראנה. פי תראנה
בחורבנם : ואתם תאמרו יגדל ה'
פירוש ואתם אז תאמרו מעל לגבול
ישראל יגדל ה' בלומר התנו שבת
וגרולה שאתם בגבולכם יושבים י

מלאכי עם פירוש

וגבולם חרב . וגבולכם יקרא גבול
ישראל וגבולם גבול רשעה :

בן יבבר אב ועבר אדניו ואם אב א
אני איה כבודי ואם ארונים אני איה
מוראי אמר יהנה צבאות לכם הב
הפתנים ברוי שמי ואמרםם במות ל
בוינו את שמו : מגישים על מו
מזבחי לקם מגאל ואמרםם במות ג
אאלגרב באמרםם שלחו יהנה זכוח
הוא : ובי הגישון עיר לזכוח אין
לע ובי הגישו פסח וחלה אין רע ח
הקריבתי נא לפחתי מירצב או הי
הישיא פניך אמר יהנה צבאות :
נעמה חלגי נא פני אל ויחגגי מירבם
הימת זאת הישיא מכם פנים אמר י
יהנה צבאות :

בן יבבר אב ועבר ארוניו . פני יירא
את ארוניו כמו שאמר איה מוראי.

ובאמר בן ובכר אב ועכר ארונך
 זהו מדרך השכל המפורסם שראוי
 לכן לכבד את אביו והעכר מזכרה
 לזר את ארונך / לבד הכהנים
 ברוי שמוי הפך בכור הבן לאב ה
 הוביה תהלה לכהנים שחיה להם ל
 להוביה ולהורות כמו שאמר ובאת
 אל הכהנים הלויים ולא די שאין אתם
 מוביחים אלא שאתם סומכים ירי
 הרעים שמביאים קרבן נבזה :
 ואמרתם במה בוינו את שמך זה
 והתשובה באמרתם שלחן ה' נבזה
 הוא אלא שהקדים לזכור הגיאל ש
 שעושים והוא שאמר מגישי ורגח
 : מגישים להם מגואל קרבן כמו
 את לחם אלהיך לחם אשה קרבני ל
 לחמי : מגואל מתועב ומטונת
 והוא הפסח והערר ותחולה : וא
 ואמרתם במה גאלנוך ואיך תאמר
 במה גאלנוך אם תגאלה בדם מזבחי

מלאכי עם פירוש

חרי אתם מגאלים אותי : שלחן הי
הוא המזבח. וכן אמר ביהוסאל על
המזבח זה השלחן אשר לפני השם
גבנה הוא שמקריבים שם הרים וזה
זהחלבים שהם דברים גבוים ואינם
משימי' אל לבם למה צוה האל יתי
להקריב דם וחלבים : ובי תגישו.
בשמביאים לבם שח עור לזבח ול
דלהקריבו אתם אומרים אין זה רע
וטוב הוא להקריבו כי השלחן נכזה
והקורבן אינו רע שיהיה נכזה וא
זאתם מגישי' אותו על מזבחי והיה
עליכם לומר למביאים אותו זה רע
הוא להקריבו כמו שכתוב בתורה
עורת או שבור וגו'. לא תקריבו א
אלה לה'. ואתם נושאים פני המביאי
דמקבלים הפחות ותאמרו אין רע :
תקריבתו נא לפחתך. איך תוכלו
לומר שאיננו רע להקריבו לפני ה'
ואם תקריבתו לפחתך בשר ודם ה

ר' דוד קמחי

הירצך באותה המנוחה. או הישא פ
פניך בעבודה אם תבסש ממנו ר
דבר אבל ישנאך בעבודה ויבעס ע
עליך. פחתך מן פחת יהודה וסגל
הפא תחת פתח גרול והוא המושל
והשלטון בתרגום שלטונה ; ועתה.
אם תשובו אליו ותחלו פניו בלב ע
ערוין יחון אתכם ויטיב לבם ואמר
ויחננו כי הנביא יש לו צרה בצרתם
ועוד לבלול עצמו בבלל ישראל ב
כמו שאמר משה רבינו ע"ה וסלחת
לעוננו ולחטאתינו. ומהאל יתברך
למר דבר זה שאמר לו ער אנה מ
מאנתם לשמור מצותי ותורותי ;
מירכם היתה זאת. זאת המארה ש
שהיא לבם כמו שאמר למטה וגם
ארותיה מירכם היא זאת המארה ש
שאתם עושים רע בעיני ה' לפיכך
הוא שולח בכם מארה ; הישא מכס
פנים. וכי סבורי אתם שישא פנים

מלאכי עם פירוש

לאחר מכם שלא יוביחכם על מעשיכם הרעים והוא לא ישא פניו ולא יסתח שוחד :

מי גם בכם ויסגר דלתים ולא האזינו מן־בחי העם איזו לי תפוז בכם אמר יהוה זבואית ומנחה לא ארצה מירכם ; מי ממזרח שמש ועד מבווא צדול שמי בגוים ובכל־מ מסוס מקטור מצש לשמי ומנחה טהורה מי צדול שמי בגוים אמר י יהוה זבואית ; ואם מחללים איתו באמריכם שלחו יהוה מגאל הוא וגניבו נכות אבלו :

מי גם בכם. שאתם רעים מי יתן שיהיה בכם איש אחד שיתן אל לבו דבר חסדנות הגבוים ; ויסגור יסגור דלתו העזרה שלא יביא שם אדם קרבן כי טוב הוא שלא יביא קרבן משיבארתו נכות ; ולא

ד' רייד קמהי

האירו. על מזבחי חנם. ולא תבעירו.
כמו נשים באות מאירות אותה. פני
ובחנם תבערו אש על המזבח כי ה
הקרבן שהקריבו עליו לא לרצון י
יהיה לכם ולא למביאי אותו זהו שא
אין לי חפץ בכם כי מעשיכם רעים
ומנחתכם אינה רצויה אפילו היתה
טובה כש שתיא רעה ; כי ממזרח .
כל היושב הוא ממזרח למערב ו
ואיננו בן מצפון לדרום כי איננו מ
מיושב כולו ; גדול שמי בגוים. כי
אעפי שעוברי לצבא השמי' מודים
כי שאני הסכה הראשונה אלא ש
שעברים אותם לפי דעתם שיהיו
אמצעיי בני רבינם ; ובכל מקום.
אם הייתי מצוה אותם כמו שצויתי
אתכם היו מסטירי ומגישו לשמי.
ועוד כי מנחה טהורה היו מגישים
לא כמו שאתם עושים שמגישים
מנחה טמא ונבזה. או פירושו אעפ

מלאכי עם פירוש

שהם מקטירים ומגישו לעז דעתם
לשמי : ראתם מחללים אותו הפך
הגוים שהם מבכרים ומגדלי שמי
וכי יש הלול גדול מזה שתאמרו
שלחן ה' מגואל הוא שפירושו נבזה
הוא : וניכו נבזה אכלו ניכו דבר
כמו ניב שפתים רל דברו של הכהן
המקריב מה הוא שאומר תמיד נ
נבזה אכלו בלוי לחם המזבח ואכלו
שהוא חלב ודם מגואל ונבזה הוא
ויש מפרשים וניכו מענין תנוכה :

ואמרם הנה מתלאת והפתתם אתו
אמר יהנה צבאות ותבאתם צוול ו
נאת הפסח נאת החולה ותבאתם את
המונת הארצה אותה מירקם אמר
יהנה : וארור נובל ויש בשדרו
צבר וצור נזכר משחת ליהנה מי
מלה גדול אני אמר יהנה צבאות ו
ושמי נזכר בגוים :

ואמרתם הנה עתה יוביה ישראל
 המביאים הקרבן האמרו בהביאכם
 השנה לעזרת הנה מהלאה בלוי יאמר
 כל אחי לחבירו בהביאו הקרבן כמה
 אני יגע ולואה מזה השנה שנשאתי
 על כתפי רל שהוא שמן ובעל בשר
 : והפחתם אותו. על הקרסע דרך
 בזיון. וכן תרגם יונתן וְשִׁנְיָתוֹן י
 נתיח כמו ויגער השם שתרגמו ו
 ושניק חו. ויש מפרשי אותו מענין
 מפח גפש שענינו ראבון גפש בלוי
 תבאיכו ותדאיכו גפש בעל השנה
 כי גולתם אתו כמו שאמר והכאתם
 גזול. ואאזל פירש והפחתם מענין
 גופת כאש פחם. בלומר הם אומרי
 כי יגעי הם ונלאים מטורה הקרבן
 שנשאו על כתפם לומר שהוא שמן
 ובעל בשר והוא כתפך כי כל כך ה
 הוא כחוש ודל בשר שאם תנפחו בו
 יפול לארץ : וארר גובל. חושב

מלאבי עם פירוש

מחשבה רעה ועושה בערמה. וכן
מן הרגוש אשר נבלו לכם ויתנבלו
אותו להמותו. ויש בערוך זכר
פיו זכר המים. וכן בצמר יהיו בצמר
לכן ורבים כמוהם. ונודר וזוכה
משחת. זכר הנדר לפי שיש קרבן
שהוא בשר לנדרה ואינו בשר לנדר
כמו שרוע וקלוט לפיכך אמר רב
ונדרר כי אפילו לנדר מביאין קרבן
משחת. משחת רל שיש בו מום ע
ענין השחתה כמו כי משחתם כחם
אלא שהוא שם וזה פעול. כי מלך
גדול אני. ואיך תבזו אותי. ושמי
נורא בגוים. ואתם שאהבתו אתכם
מבל הגוים לא תיראו ממנו.

נעשה אליכם המצוה הזאת תפתינים;
אם לא תשמעו ואם לא תשימו על
לב לתת פכוד לשמוי אמור יהיה צב
צבאות ושלחתי בכם את המאכה ו

רארתי את כרכותיכם וגם אררתי
 כי אינכם שמים על לב : הניני גער
 לכם את הערע ודיתי פרש על פני
 פרש הנינכם ונשא אתכם אליו : ו
 ויבשם כי שלחתי אליכם את המ
 המצוה הזאת להיות בריתי את-לוי
 אמר יהנה צבאות : בריתי היתה
 אמו החיים והשלום ואפנים לו מוכא
 בני כאני ומפני שמי נחת הוא : ה
 הורת אמת היתה בפיהו ועולה לא
 נמצא בשפתיו בשלום ובמישור ה
 הנה אתי ונבים השוב מעון : כי
 שפתי כחן ישמרה כעת נתוכח יב
 ובקשו מפיהו כי מלאכה יהנה צבאת
 הוא :

ועתה . הכתנים לפי שהם מסבלים
 הקרכן המשחת מיר המביאי ארתו
 והיה להם למנוע אותם ולחוררותם
 כי אין זה הקרכן ראוי להקריבו לפני
 כמו שמונעה אותו התורה : בכס .

מלאבי עם פירוש

במקבלי וכמיבואי ; את כרבותיכם
שברכתי אתכם אחר בנין חבית כמו
שבתוב. אמר אחר שאתם מבזים א
אותי בקרבנותיכם אהפוך לכם ה
הכרבה למארה ; וגם ארותיה בל
ער עתה ארותי הכרבה שנתתי לכם
מעת שהחלותם לבזתי בהכאת ה
הקרבנות ועתה ארסית עוד במארה
אם לא תשמעו ; הנני גוער לכם.
ענין השחתה כמו גערת גוים ; לכם.
בעבורכם ; וזרית. הוא מבנין
הרגוש כמו מזרה ישראל ; פרש.
זבל הבהמות כמו ואת פרשה. אמר
תחילה פרש ואחר כך פירש ואמר
פרש הגיבם והוא כמו כבשי רל כי
בהמות הקרבנות יקראו הגים וכן א
אסרו הג בעבותים. חלב הגי. ונקרא
הקרבן הג לפי שרוב הקרבנות ס
קרבנים בהג. ורל כזה הענין כמו ש
שאתי מבזי אותי בקרבנות כן אכזה

אַתֶּם כֹּהֵם כִּי הִדְבַר הַנִּכְזָה אֲשֶׁר בַּ
 בְּהֵמֹת וְהוּא הִפְרַשׁ אֹרֶז אֹתוֹ ע
 עַל פְּנֵיכֶם . בְּלוּ אֲשִׁים אֲתֶם לְבִשַׁת
 וּלְבִזְיוֹן מִפְּנֵי הָרַעַב שֶׁאֲשַׁחֵי הוֹרַע
 שֶׁתֹּדְרְעוּ וְאַתֶּם תִּשְׁאָרוּ בַחֲסֹרֹן לֶחֶם
 וְתִהְיוּ לְבוֹשֶׁת בֵּין הַגּוֹיִם אֲשֶׁר ס
 סְבִיבוֹתֵיכֶם כִּי בָרַעַב יִהְיוּ לְבִשַׁת ב
 בְּמוֹ שֶׁאֲמַר וְשִׁבַּעְתֶּם אֹתוֹ וְלֹא אֶתֶן
 אֲתֶם עוֹד הַרְפַּת רַעַב כְּגוֹיִם וְהָרִי
 אֲתֶם לְבִשַׁת וּלְבִזְיוֹן בְּאֵלֹו זְרִיתִי פ
 פֹּרַשׁ עַל פְּנֵיכֶם ; וְנִשָּׂא אֲתֶם אֵלָיו .
 הַעֲזֵן יֵשׂא אֲתֶם אֶל הַבִּזְיוֹן הַזֶּה מ
 מִדָּה כְּנֹגֵד מִדָּה אֲתֶם כֹּזֵתִם אֹתִי ו
 וְתִהְיוּ נְבוֹיִם ; וְיִדְרַעְתֶּם . לְהוֹת
 א בְּרִיתִי אֵת לֹוִי לְפִינֶךָ אֲנִי מִצְוָה
 אֲתֶם כָּל כֵּךְ לְפִי שֶׁאַרְצָה שֶׁתִּהְיֶה ב
 בְּרִיתִי עִם שִׁבְט לֹוִי שֶׁקִּיַּמְתִּי ;
 בְּרִיתִי הִיְתָה אִתּוֹ . עִם רֹאשׁ הַשִּׁבְט
 לְבִהוֹנָה וְהוּא אֶהְרֹן קָדֹשׁ הוֹפְנֵחַס
 אֲשֶׁר סָגָא לְאַלְהֵיוּ וּבִפְנֵחַס נְאֻמִי הַנְּגִי

מלאבני עם פירוש

נותן לו את בריתו שלום. ונאמר לך
עוד והיתה לו ולזרעו אחריו ברית
בהונת שלום. והחיים נתן לו כי מצ
מצאנו לו חיים יותר משלש מאות
שנה אפילו למי שאמר כי פנחס א
אינו אליהו שהרי מצאנו אהרן ש
שהיה כפלגש כגבעה כמו שכתוב
ופנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן עמד
לפניו בימי חתם והיו לו משנותיו
עד רזמן ההוא יותר משלש מאות
שנה ; ואתנם לו מורא. החיים
והשלום נתתי לו בעבור מורא ש
שיראני ; ומפני שמי נחת הוא.
שרשו חתת ופירושו נשבר ונרכה
מפני שם ה'. ויונתן הרגם ויחכית
ליה אולפן אריתו שלים ורחיל מן
קצמי ומן קבם שמי רחיל הוא ;
הורת אמת היתה בפיהו. כמו ש
שהיתה הורת ה' בפיו שהיה מורה
אותה לרבי בן היתה בלבו. זהו הורת

אמות שלא היה אחר כפה ואחר בלב
 זהו ועולה לא נמצא בשפתיו ;
 בשלום ובמישור הלך אתו. בשלום
 שהיה רבק בני לעשות חפצו על דרך
 יעשה שלום לו. ובמישור שהלך
 בדרך בני אדם בדרך ישרה וב
 ובשניהם הוא אתו כי כאלה חפצתי
 לעשות חסד ומשפט וצדקה בארץ ;
 ורבים השיב מעון. שהיה מורה
 התורה תמיד לכל ורבים שמעו לו
 והשיבם מעון ; כי שפתי כהן
 ישמרו דעת. כי כן יארת לכל כהן
 שישמרו שפתיו דעת המצות וה
 והחקים להורותם בשפתיו לישראל
 כמו שאמר בתורה ולהורות את בני
 ישראל את כל החקים אשר רבו ה'
 אליהם ביד משה ונאמר יורו מ
 משפטיו ליעקב ותורתך לישראל
 לפיכך יבקשו ישראל תורה מפיהו
 ; כי מלאך ה' צבאות הוא. כי הוא

מלאכי עם פירוש

שליח האל יהכרד להורות דברי האל
לישראל. והרגם ונתן אני משמש
קדם ה' צבאות הוא :

ואתם סרהם מן הדנה הכשלהם
רבים בהורה שחתם ברית הלוי
אמר יהוה צבאות : וגם אני נתתי
אתכם גבוים ושפלים לכל העם כפי
אשר אינכם שומרים את דברי וג
נושאים פנים בהורה : תלא אב אחר
לכלנו תלוא אל אחר בנאגו מדרש
גבאר איש גאחיו לחלל ברית אבתיו

ואתם סרהם מן הדוד. מדרש הכהני
הראשונים הכשלהם רבים בתורה
הפך רבים השיב מעון : ברית הלוי
שהיתה אתו כמו שאמר : וגם אני
גבוים ושפלים לכל העמים. כמו ש
שאתם מבזים אותי כן נהתי אתכם
גבוים שהעם שאתם נושאים להם

ד' דויד קמחי

פני ולא תרצו להוכיחם כרי שיאחבו
אתכם אתן אתכם בעיניהם גבוים ו
ושפלים ; כפי אשר אינכם שומרים
את דרכי מדה כנגד מדה אתם כוזבי
אותי שאינכם שומרים דרכי ונתתי
אתכם גבוים ושפלים ; וגושאים
פנים בתורה. אתם גושאים פנים ל
לגדולים ברבר התורה שאמרה לא
תסריבו את אלה לח' וכשתם מביאי
סרבן בעל מוס היראו מלהוכיחם ו
ולומר להם סרבן זה פסול הוא ;
הלא אנן אחד לכולנו. עתה שב
להוכיחם הנביא על עבירה אחרת
שנשאו נשים נכריות כמו שכתוב
בספר עזרא. דאפילו מי שהיתה לו
אשה מישראל היה נושא עליה א
אשה נכרית ואיחבה יותר מן ה
הראשונה. ועל זה אמ' הלא אנן אחד
לכולנו כי כולנו בני יעקב כאיש ב
כאשה וכולנו אחים אם כן מדוע נ
5

מלאכי עם פירוש

נבגד איש באחיו. ועור אמר הלא
אל אחר בראנו. כלומר כאל אחר אנו
מאמינים שהוא בראנו לא כאלהי
העמים שאתם נושאים נשים מהם
לחלל ברית אבותינו. כי ברית אבות
היא שלא לבגוד באשתו. כי אברהם
אבינו אעפ שלא היו לו בני משרה
לא בגד בה שישא אשה אחרת עליה
עד שחיה מרצונה אמרה לו כה נא
אל שפחתי אולי אבנה ממנה. וכן
יצחק אבינו אעפיו שהיתה רבקה ע
עקרה לא נשא אחרת עליה. וכן יע
יעקב אבינו לא נשא מרצונו אשה
על נשיו עד אשר הן נתנו לו רשות
מרצתן:

בצרה וחרבה ותועבה נעשתה ביש
בְּיִשְׂרָאֵל וּבִירוּשָׁלַם כִּי חָלַל יְהוּדָה
קֹדֶשׁ יְהוָה אֲשֶׁר אָהַב וּבָעַל בַּת-אֵל
זָכָר וְיָהוָה יְהוּדָה לְאִישׁ אֲשֶׁר
נִעְשְׂנָה עַד וְעַתָּה מֵאַחֲלֵי יַעֲקֹב וְעַד

דמגיש מונחה ליהנה זכארת : וזאת
שנית מעשו פסות דמעה את מונח
יהנה כבו נאנסה מאין עוד פנות אל
המונחה ולקחת רצון מירכם :
נאמרתם על מה על מי יהנה העיר
בינו ובין אשת ועליוכ אשר אמה
בגדפ בה והיא חכרתב ואשת בריתב
: ולא אחר עשה נשאר רוח לו ומה
האחר מבקש זרע אל חגי ונשמרתם
ברחמכם ובאשת ועליוכ אל נבגוד :
מי שגא שלה אמר יהנה אלתי יש
ישנאל נכסה חמס על לבושו אמר
יהנה זכארת ונשמרתם בריתכם ולא
הבגוד :

ובירושלם. כלומר אמילו בירושלם
שהוא מקום בית המסדש עשו ה
התועבת הזאת : קדש ה אשר אהב.
דבוק האיש והאשה הוא קדש השם
דכתיב ודבק באשתו. וצות לישראל
שיהיו קדושים והקדוש הוא שלא

מלאכי עם פירוש

ישלחו עצמם אל כל אשה כמו ש
שעושים חגוי. ובסוף הערות אמי
קדושי ההוי. וישראל גם כן נקרא
קדש. כמו שאמר קדש ישראל לה'
והנה הם מוחללים אותו קדש שהוא
בה ישראל וגושאים נבריות עליו.
זחו ובעל בת אל נבר. כלומר בת ש
שעובדת אל נבר הפך מה שאמי אל
אחר בראנו. ורזל פירשו כי כל חבא
על הגויה כאלו נתחתן לעז. דכתוב ו
זבעל בת אל נבר. ובי בת יש לו ל
לאל נבר אלא זה חבא על הגויה ;
יכרת יהיה. ער ועונה כלומר שלא
ישאר בביתו חי שלא יהיה כביתו
מי שיענה הסורא שם. וער הפך ת
חמת שהוא ישן. כמו שא פן אישן
חמות. ורזל פירשו אם תלמיד חכם
הוא לא יהיה לו ער בחכמים ועונה
בתלמידים. ואם כהן הוא לא יהיה לו
בן מגיש מנחה לה' צבאות כי גם מן

ד' דוויר קמחי

הכהנים נשאו נשים נבריות כמו
שכתוב בספר עזרא : וזאת שנית
העשו . שנית למה שזכר החלת
בויון המזבח כבעל מום אמר עוד
שנית העשו למזבח שאתם גרמיי
בסרת רמעה את מזבח השם שבאות
בשיכם הישראליות ובכובת עליו ל
לפני על החמס שאתם עושים להן
שאתם נושאים עליהן נשים נבריות
וחנבריות אהובות וחישראליות ש
שנואות והם באות לפני בכני ואנסי
ומכסות את המזבח רמעה : מאין
עוד פגות אל המנחה . ריין הוא שלא
אפנת עוד אל מנחותיכם שהקריבו
על המזבח כי כמזבח עשיתם קרבן
בעל מום וגזול . ורמעת הנשים ה
המעידים עליכם רעותיכם ואינן מן
הריין שאפנת אל מנחותיכם :
ולקחת רצון מירכם . שאסח קרבן
מירכם שיהיה לרצון לכם :

מלאכי עם פירוש

ואמרתם. ואם תאמרו על מה על
דבר נשותינו לא יקבל מנחותינו. ו
התשובה על כי ה' העיר. הוא העיר
בינך ובינה שאין אתה אוהב אותה
ואין לך עמה והוא ער עליך אשר
אתה כגרת כהן. והיא חברתך. והיא
היתה חברתך מסרם מימי נעורים.
והנכון לפרש כי שני ענינים אמר
הוא חברתך אֶפְי שאיננה אשת נ
נעוריך עור יש לך לאהוב אותה ו
ולא למאסה. כמו שאמר בישעיה
ואשת נעורי כי המאס. ואמר אחר
כך ואשת כריתך כי כרתה ברית ב
בינך ובינה כשלקחתה לאשה תהיה
אשת נעורים או אינה אשת נעורים
ואתה נושא עליה אשה אחרת נכרית
זו היא כגידת גדולה. כי אם היתה ו
ישראלית זהו מנהג העולם לישא
אשה על אשה ושהיו לו נשים ו
רבות אם ירצה. אבל לקחת נכרית

ד' דוד קמחי

זו היא רעה רבה שתראה לעיניך ב
זכרית גברת כמות או יותר ממונת
ודין הוא שתכנה עליכם בשותיכם;
ולא אחר עשה. אברהם שהיה אחר
ראב לבל הבאים אחריו כאמונתו לא
עשה כמו שאתם עושים כי לא רדת
אחר התארה ולא בעל אפילו בבשרו
אלא כדו להשאיר זרע אלהים. בלוי
שצוה אלהים יתכרך להשאיר זרע.
כמו שאמר פרו ורבו; ושאר רוח
לו. יתרון הרוח היה לו. ולפיכך לא
רדת אחר התארה ולא בעל אלא למ
למצות פרוה ורביה. ואא"ל פי כי
חס דברי העם לנביא והם דברי תמו
חמיה. אמרו לו והלא אברהם א
אבינו ע"ה שהיה אחר ולא עשה כן
כמו שאנחנו עושים שהניח אשתו
ובעל הגר שפחתו ואע"פ ששאר ו
רוח לו והיה נביא. והנביא חר משיב
להם ומת האחר מבקש זרע אלהים.

מלאכי עם פירוש

כלו בשבעל הגר לא בעל אלא כרי
לבסש זרע לפי שלא היה לו זרע מ
משרה אשתו. ואעפ כן הוא לא כגר
בשרה אשתו כי ברצונה וברשותה
עשה הדבר אבל אהם תשמרו ב
ברוחכם ולא יבגוד אחד מכם כאשת
צעוריו לתניחה ולבעול בת אל זכר.
ופירוש ושאר רוח לו ענין יתרון ו
ומעלה. כי כמו שיש בשרש יתר ע
ענין השאר וענין מעלה ושבת כן
יש בשרש שאר ענין השאר וענין
יתרון ומעלה. כלומר יתרון רוח ו
ומעלה היה לו לאברהם ; אל יבגוד
כן דרך המקרא לדבר לנכח ושלא
לנכח במקום אחר. והנה התשובה
היתה אליהם מן הנביא בשתקשוהו
והוכיח להם שאינם עושים כהוגן ;
כי שנא שלה. אם שנא אחר מכם
אשתו ושלחנה. כלומר טוב הוא
שישלחנה כגט ותלך ותנשא לאיש

ד' דוריד סמחי

אחר שיאתכנה אבל שתחזיק בה ות
ותשנאנה בלבבך זו היא כגידה ג
גדולה. זהו שאמר ובסה חמס על
לבושו שהוא מראה שהוא אהב א
אותה ודבק בה בלבושו שהוא דבק
בבשרו ולא יפשיטנו בן הוא לא י
ירצה לשלחה ושונאת. זהו החמס
שמבסה על לבושו ;

הוצעתם יתנה ברכותם באמרתם ב
במה הוצענו באמרתם כל עשה רע
טוב פשוני יתנה ונתם הוא הפז א
איה אלהי המושפט ; הנוגי שולח מ
מלאכי ופנה דרה לפנוי ופתאם נבוא
אל חיבלו הארון אשר אדם מבקש
ומלאה הכרית אשר אדם הפזים ה
הנה כה אמר יתנה צבאות ; ומי
מבלבל את יום בואו ומי העומד ב
פתח איתו כי הוא קאש מצלת ונ
ובכרית מבקשים ; ונשגב מצאת

מלאכי עם פירוש

וּמִטְהַר בְּקֶטֶר וְטָהַר אֶת־בְּנֵי לֵוִי וְיָ
וְזָקַק אֶתְּכֶם בְּנֶחֱמָה וְנִחַר לַיהוָה
מִגִּישֵׁי מִזְבְּחֵי בְּזָבָח :

חוגעהם ה' . על דרך משל מרבו
על לשון בני אדם כי הוא יתבוד לא
יועיל ולא יועיל ! או איה אלהי
המשפט. או אם אינו כן כי לא טוב
בעיניו עושה רע איה אלהי המשפ
למה אינו עושה בהם משפט !
הנני . אם השאלו משפט הרשעים
בעולם הזה עור יבא זמן שתראו ו
ואו יקרב אליכם המשפט לבלות ה
הרשעים שבכם . וזהו יהיה ארתו
היום שאשלה מלאכי ופנה דרך לפ
לפני . והוא מלאך ה' מן השמים .
כמו הנה אנכי שולה מלאך לפניך
לשמרך בדרך וגו' ! ופנה דרך
לפני . זה יהיה סבוץ גליות שלא ימ
ימצא ברובם שטן ופגע רע !

ופתאום יבא אל היכלי. למי שלא
 נגלה הקדז ולא נתמאר בספר רגיל
 אמר מי פתאום יבא שלא ידע אדם
 ויום בואו טרם בואו שיבא. כמו
 שא בני סתומים וחתומים הדברים
 עד עת קדז ; הארון. הוא מלך
 המשיח והוא מלאך הברית. אז אמי
 מלאך הברית על אליהו. וכן אמר ב
 באגדה שאלהו קנא על ברית מילה
 שמוע' מהם מלכות אפרים שנאמי'
 קנא קנאתי להשם אלהי ישראל כי
 עזבו בריתך בני ישראל. אמר לו
 קנאת בשטים ובאן אתה מסנא על
 המילה חייך שאין ישראל עושים
 ברית מילה עד שאתה רואה בשינוך
 מבאן התסינו לעשות כסא הכבוד
 לאלהו שנסקרא מלאך הברית. שנא
 ומלאך הברית אשר אתם הפצים ה
 הנה בא אמר ה' זכארת ; הנה בא.
 יבא בזמנו ; ומי מבלבל את יום

מלאכי עם פירוש

בא. מי יהיה סובל את יום באר כי
ביום באר יצרפו רבים ; כי הוא
כאש מצרת. טעם הוא על היום ש
שזכו. כלומר אותו היום יהיה כמו
האש שמצרת הסיגים מן הבסת בן
וברלו הרשעים מן הטובים ויסופו
הרשעים וישאר הצדיקים. וכן
אמר בנוואת זכריה והבאתי את ה
השלישית באש ; ובבורית מבכסי.
ובמו חבורית של מבכסי חבגרים
שמעברים בו הכתם מן חבג. וה
והרשעים הם הכתם. כמו שאמר
גכתם עונן לפני ; וישב. כמו
השופט שיושב לשפוט את העם ו
ולחברול החייב מן הזכאי בן יהיה
אותו היום שהיה מצרת ומטהר ב
כסת ומעביר ממנו הסיגים והם ה
הרשעים ; וטהר את בני לוי. והם
הכהנים. ולפי שרבו עליהם כפרשה
שלמעלה זכר אותם עתה כפרט ;

רו דוד קמחי

מגישי מנחה בצדקה. מה שאין בן
בהני הדור הזה. כמו שאמ' למעלה
שחיו מקריב' בהמות בעלות מום

וערכה ליתנה מנסח וחד' וירושלם
בימי עולם ובשנים סדמוניות ;
וערכתי אליכם למשפט והייתי ער
ממהר במכשפים ובמנאפים ובג
ובנשבעים לשקר ובעשקי שבר—
שכיר אלמנה ונהום ומטי גר ולא
יראני אמר יהנה זבאות ; כי אני
יהנה לא שגיתי ואתם בני יעקב ל
לא בליהם ; למימי אבתיכם סרתם
מחסי ולא שמרתם שובי אלו וא
ואשובה אליכם אמר יהנה זבאות ו
ואמרתם בפה נשוב ; הויקבע אדם
אלהים כי אתם קבעו אתי ואמרתם
בפה קבענו המעשר והתרומה ;

וערכה. זבר יהודה וירושלם בי שם

מלאכי עם פירוש

בית המקדש ; וקרבתי . באותה
היום שזכר ; אליכם . הרור שיהיה
ביום ההוא . והרורות שעברו אם לא
קבלו דינם בעולם הזה יקבלו בע
בעולם הבא ; ער . כי אני יודע
הנסתרות ואעיר בהם במה שעשו ;
ממחר . לשלם גמולם ; ומטי גר .
ומטי משפט הגר ; כי אני ה' לא
שנית . כי מה שאמרתי אפילו ל
לזמן ארוך לא לפי שנה כן יהיה כי
אני לא שנית ודברי לא ישנו ו
וכל העתידות שאמרתי לכם על ידי
נביאי בן יהור ; שנית . ענין שנוי
כלומר לא אשנה מדבר לדבר ומ
ומחפץ להפץ ; ואתם בני יעקב לא
כליתם . כמו שכלו שאר האמות ש
שלא נשארו להם זכר בשמים וכלו
מחיות גוי אבל אתם לא כליתם ולא
הכלו כי לעולם תהיו מיוחדים בין
הגוים להיות גוי אחד בארץ . ואעפי

ד' דויד קמחי

שגליהם ונדהתם לכל פאה שמכם ו
נשאר בכל מקום. ומה שהרעותי
לכם בעונותיכם עשיתי. ובמו שאני
לא אשנה גם אתם לא תכלו. ו
ובאחרית הימים תשובו למעלתכם
ותהיו עליונים על כל גויי הארץ ;
למימי. הלמד עם המם כמו למה
למרחוק למעולם. אמר זמן רב ע
עבר שלא שמרתם הוקי אתם וא
ואבותיכם לפיכך הרעותי להם ולכם
אבל מעתה שובו אלי ואשובה א
אליכם ; ואמרתם כמה נשוב. ואם
תאמרו כמה נשוב אם יש לנו דבר
אחר אלא מה שהוכחתנו עד הנה ה
דבר הקרבנות ודבר הנשים והת
והתשובה ; היקבע. ויש כנס דבר
אחר שבעבורו ואני להרבה כנס ה
המארה. אמר היקבע אדם אלהים.
כי אתם קובעים אותי ; ואמרתם .
ואם תאמרו כמה קבענו. התשובה

מלאכי עם בירוש

המעשר והתרומה. היסבע קובעו
סבענוך. ענין גלה ולקוחת הרבר ב
בהכרה :

בפוארה אפס נארים נאמי אפס קב
קבעם הגוי כלו : הבואי את כל-
המעשר אל בית האוצר ויהי טרה
בביתי ובהגוני נא בזאת אמר יהוה
צבאות אם לא אפתח לכם את ארבות
השמים וחרוקתי לכם ברבה שר ב
בלי רי : וגערתמי לכם באבל ולא י
נשחית לכם את פרי הארמה ולא ת
תשפל לכם הגפן בשנה אמר יהוה
צבאות : ואשרו אתכם כל הגוים
בי תהיו אפס ארץ חפץ אמר יהוה
צבאות : חזקו עלי דבריכם אמר י
יהוה ואמרתם מוח גרברנו עלוך :
אמרתם שרא עבר אל היס ומה-ב
בזע מי שמרנו משמרתו וכי הל
תלבו קר רצית מקני יהוה צבאות :
ועפה אנהגו מאשרים ורגם גם נבגו

ר' דוד קמחי

עשירי לשעה גם פתחו אל תים וימ
ויפלוטו :

כמארה. אתם נארי' מפני העבודות
שזכר למעלה כמו שאמר וגם א
ארותיה. ועוד אתם מוספיו עון על
עון ואתם קובעים אותי ממה ש
שהאספו שלא התנו ממינו תרומה
ומעשרות. והאמר הוא גזל אותנו
המטר ושולח מארה כתכואה ואנו
נתן לו התרומה והמעשרות : הגוי
בלו. וראה כי העבודות הנזכרות למ
למעלה לא היו שוים בהם כלם אבל
בדבר המעשר והתרומה היו שוים
כלם לפיכך אמר הגוי בלו. הכיאר.
ויחי טרת בביתו. ללוים ולכהנים ה
העובדים לפני. ומתוך כך תשובו
מן העבודות הנזכרות. ואם לא
אפרע מכם כפורענות אחרת. אבל
אם תכיואו התרומה והמעשרות ב
בראוי אמטיר עליכם ואריק לכם ב

מלאכי עם פירוש

ברכה ער בלי די. פי אגזל ער שלא
יספיקו לכם בלים ואוצרות ; טרת.
בהרגמו פרנוס. ותי ער בלי די ער
נתימרין מסת ; וגשרתי. באוכל ב
בארכה האוכל את התכואה ; ולא
השכל לכם הגפן. הגפן לא השכל פ
פריה ; ואשרו. יאמרו אשריכם. ת
המורה שאתם הרפת כגוים מפני ה
הרעב על המארה שאתם גארים ;

ארץ הפז. שתכואתה מרובה ;

חזקו. שב להוביחם על מה שהיו א
אומרים כי אין דין ואין דיון ; מה
גדברנו. שב הפעל פעול לרוב ה
התמיד הרבור. וכן הגבורים בר ;
אמרתם. מכואר הוא ; רעתה. גם כן
מכואר הוא ;

אז נדברו יראי יהוה איש אל רעתו
ויקשב יהוה וישמע ויפתב ספר ;
זכרון לפניו ליראי יהוה ולחשבי
שמו ; ותיג לי אמר יהוה זכארת

די דוויד קמחי

ליום אשר אני עשה סגלה וחמלה
עליהם כאשר חמל איש על בנו ה
תעבר אותו ; ושבתם וראיתם בין
צדיק לרשע בין עבר אל הים לאשר
לא עברו ;

אז נדברו יראי ה'. כי המאמר ההוא
הוא מאמר אנשי שלא יבינו דרכי
ה' ומשפטיו. ובשישמעו יראי ה'
הדברים מהאנשים האלה הכופרים
בהשגחת האל בתהתונים נדברו הם
איש אל רעהו ומרבים בדברים ה
האלה ונושאים ונותנים בהם עד ש
שימצאו בשבלם כי כל דרכיו מ
משפט אל אמונה ואין עול ;
ויקשב ה'. האל יתה תקשוב דבריהם
ויתן להם שכרם בזה ; ויכתב ספר
זכרון לפניו. דרך משל בלשון בני
אדם שבותבוי המלכי ספר הזכרונות
כי אין שכתה לפניו יתכרך. וכן כל
הנמצא כתוב בספר ; והנה יראי

מלאכי עם פירוש

השם והושבי שמו. שאמר שמור
לחם עד עולם. ופני הושבי שמו ש
שחושבים המייד בדרכי ה' וביריעת
אלהותו כי שמו הוא והוא שמו.
וכתב ה'רא אבן עזרא ז"ל כי יראי השי
הם הצרוקים. והושבי שמו הם חב
הבמיי לב וירעי סוד השם הנכבד
והנורא! והיו לי יראי הדור הזה
שיהיו כהחיות המתים ויראי הדור
ההוא גם כן! ליום אשר אני עושה.
ליום המשפט שאני עושה ריץ ב
ברשעיו הם יהיו לי סגולה וחמלתי
עליהם שלא ישיגם הרעה המוכלת ה
הרשעים! העובר אותי. האב חומל
על כל בניו כמו שאמר ברחם אב
על בנים. אבל יותר חומל על ה
העובר אותי! ושבתם. אז יכחץ
מה בון צרוק לרשע ולא יאמר ע
עוד כל עושי רע טוב בעיני השם
שוא עבוד אלהים!

ר' דוד סמחי

כי הנה היום בא ברוש בתנור והיו
כל זדים וכל עשה רשעה קש וקחט
אתם היום תבא אמר ותנה צבאות
אשר לא ישוב להם שרש וענת ;
וזהה לכם וראי שמי שמש צבחה
ופורפא בנפניה ויצאתם ופשתם בע
בעלגי מרובס ; ועסותם רשעים
כי יהיו אפר תחת כפית רגליכם ב
היום אשר אני עשה אמר ותנה צב
צבאות ; זכרי תורת משה עבדי
אשר צויתי איתו בחרב על כל-יש
ישנאל הקים ומשפטם ; הנה
אנוי שלח לכם את אליה תבנא לפני
בא יום ותנה תגדול ותגורא ;
ותשוב לב אבות על בגים ולב בגים
על אבותם פן אטוא ותביתי את-הא
תארז חכם ;
כי הנה יום המשפט המשיל איתו
לאש מוערת כמו שאמי למעלה כי
הוא כאש מצרת ; קש. כמו קש

מלאבי עם פירוש

באש יחיו שיבילו מהרה ; ולהט.
כמו ותלהט מוכרי הרים ; שרש
וענת. כתרגמו בר ובר בר. כי הכן
הראשון כמו שרש והנולד ממנו
כמו ענת ; וזרחה לכם יראי שמי.
הנה הרשעים יבלה היום הבא רל
וליראי ת' זרח אותו היום שמש צ'
צדקה. כלומר שינצלו מכל רע וי'
וישמחו כלב טוב. וטעם כנזפיה
כי השמש יפרוש אורו על הארץ.
וכמו כנפים פרושות זריחתו ;
ויצאתם ופשתם. ככל אשר תצא
תפרו והרכו בעגלי מרבק שגדלים
בשומן ובשר ; ופשתם. ענין רבוי
וכן כי תפושו כעגלה דשא. ופשו
פרשיו. והוא כשקל וקמתם אלא
שזה בחירק והיה ראוי בתשלמו
ויפישתם כשקל וירישתם אותה ב'
בחירק ובנפול עין הפעל הוטלה ת'
תנועתה. על פא הפעל ; ומרבק.

ר' דוד קמחי

הוא מסוס שמכניסין שם העגלים
לפטמים : והזל פירשו הפסוק
במשמעו על השמש שאמרו . א
אמר ריש לקיש אין גיחנם לעתיד
לכא אלא הסרוש כרוך הוא מוציא
המה מנרתיקה צדיקי ומתרפין בת
שנא וזרחה לכם וראי שמי שמש
צדקה ומרפא בכנפיה . ורשעים נ
גרונים בה שנהנה יום בא כוער ב
בתנור והיו כל זרים ובל עושי ר
רשעה קש : ועסותם . ענין הרריסי
והכתישה . ומזה נקרא עסיס המ
המשקה היוצא על ירי כתישה וס
וסחיטה . אמר בזמן הזה הרשעים
מושלים בכם אבל בזמן ההוא ת
תרמסו אותם תחת כפות רגליכם . ר
ואת על פי שאמ' כי היום הכא ילהט
אותם לא יהיה ביום אחר בליונם א
אלא הרלבים ובלים ויהיו בלום ל
לזמן מועט ובל זמן שיהיו קימים

מלאבי עם פירוש

יחיו מרמס רגלי הצדוקים ; ביום
אשר אני עושה. ביום המשפט ש
שאני שופטם לכליון. ואמר אפר ר
דרך משל לפי שהיום הבא ישרות
אתם ; זכרו תורת משה עברי.
אמר עד שלא ובא יום המשפט זכ
זכרו בכל דרך ודרך תורת משה ע
עברי לעשות בכל הכתוב בה ;
אשר צויתי אתו בחורב. כמו ש
שצויתי בחורב. לא בדברי האומרי
כי לזמן נתנה במשמעה ובא המ
המפרש ופירש רוחנית וזה הפסוק
השובת להם ; תנה אנבי שולח לבם.
אשפי שאני מזחירכם על תורת מ
משה בכל דרך ודרך את על פי בן ל
לשובתכם אשלח לבם את אליהו הנ
הנביא. והטעם שישויב בשמתו ש
שעלתה לשמים אל גיה נברא בגופו
הראשון כי גופו הראשון שב אל ה
הארץ בעלתו כל יסוד אל יסודו.

ואחר שיחיה אותו בגות ישלחנו ל
 לישראל לפני יום המשפט והרי יום
 חי הגדול והנורא והוא יזהיר האבות
 וזכנים יחירו לשוב ככל לב אל חי
 וחשבים ינצלו מיום המשפט וזהו
 שאמר. וחשיב לב אבות על בנים
 כמו עם בנים. וכן לב בנים על א
 אבותם כמו עם אבותם. כלוי האבות
 וזכנים יחירו. פן אבא והכיתי.
 לפיכך יזהירם הוא ברי שיחיו בעלי
 תשובה ליום הבא ברי שלא יכת ח
 הארץ בלח ותהיה חרם אשר לא יז
 וחרו בתוחרתו וכלו ויסופו כמ
 במדבר העמים. או ליום המשפט
 בארץ ישראל. ותנזהרים יזהירו ב
 בוותר הרסיע ומצדוקי הרבים
 כבוכים לעולם ועד.

תם ונשלם ספר מלאכי הנבוא.
 התלת לאלהים

הרופת החולי ורחנית.

אמר הרופא. בא אלי חולי אחר
חלת חולי גדול מחולי ה
הנפש. ואמר לי. הן ארובה למחלתי
ונקבה שכרך עלי ואתנה ; אמרתי
לו. הואל גא ולין וייטב לך ובבקר
אראח לאור השכל ובמראה הבחינת
ארע מוצאך ומובאיך ועיסך שורש
מחלתך ואחב לפי מחלתך אסרה לך
הרופתך ; ויאל האיש וילן פה ה
הליל. ויחי בבקר ואראה ויחנה הוא
עצל. ובמראה הבחינת הכחנתי בע
בענין טבע. ויחנה כולו חנה ומרע
מלא מרמות וחובות ורוע מחשבו
לכו ושבע בשרירות לכו הרע ;
וביארתי לו כל מחלותיו לפי מה ש
שראיתו מענינו ; וישמה האיש
מאד כי חברתי מחלתו ובארתי ע
ענינו ; ויאמר. ברוך השם אשר
הנחני ברוך אמת כי נמח שנים ע
עמרתו ביד רופאים ולא העילוג

תרופה

כלל כי לא חכירו מחלותי ; ואתה
ארוני באמת באת שר תכונתי וי
וידעת לחכיר חולי ודאכוני בעבור
אשמותי כאשר לא ידעתי למצא א
ארך למחלתי. ועתה אתה ברוד חי
מהר תרופתיך כדי שארפא מאלה
התחלואים ועלי להרבות שכרך .
אמרתיו לו הסבת ושמע בני שורש
הרפואה היא הנהגה טובה והרחקת
הרברים המזיקי. ואחרי שתבין את
זאת תועיל לך את עניני הרפואה כ
כגון המשקה מטהר הגות ומרקהי
המחזיקי הגות והמיישרי לב האדם
למען יעמוד בכריאתו כל זמן ש
שיתנהג אדם ויתמיד ברוד ההנהגה
הנכונה. ענה וא' לי ידעתי ארוני כי
כן צריך לכל חולה לפי מה שאמרת.
נא ארוני באר לי הנהגתך ואחר כ
כתוב הרופתך ; אמי' לו. הנהגתך היא
זאת. בתחילה חז הר בשנאת הינם ומ

הרופת

וממריבה. שנית הוזהר מרכילות ו
וממשלוח מרגלים בין אחים ורעים.
ומהפיח כזבי ומגכהות הלב ומדבר
צדולות ומראות בני אדם ; שלישי
מהעצלה והתענוג וזה רומה אל ה
חשינה המזקת לאדם בעת שישן ו
יותר מהראוי. וממחשבות און וע
ועמל ; רביעית מרגלים ממהרים
לרוץ לרעה ומחמס ועול ; חמישי
מהקנאה והתארה והחימוד ; ששית
מהבעס והרגזות והתפעלות. אלה
הם ששה הדברים המצויים בכני א
אדם כאינם יראי ה'. ואינם נוהגים
ללכם לשוב אליו בלבבם ועל בן צ
צריך כל אדם להזהר מהם. וגם מ
מצות עשה ומצות לא תעשה ת
תשמר כל ימיו עד עולם ואם תראי
שתוכל לעמוד בזאת הנהגת אבאר
לך גם רפואתך. וידעתי כי בזאת ת
תרפא מחוליוך וממבארבך תשקט.

החולֵי רוחנית

דיען אלו ויאמר זאת ההנהגה טובה
ומיושרת ונקלה כי אשמור עצמי
מכל אלה הדברים היטב היטב . כי
רצוני להרפא עם עזרת השורר האמי
כן יעשה ; אמרתי לו תואר רפואתך
אלה הם . קח שורשי האמונה טהורי
שחם יג עיקרי הדת מכל אחר א
אגורח . ורמח מצות עשה כנגד כל
אחר מאכריח ומעץ הרעת החכמה
והתכונה ומהעלים עלי האמונה ה
האמתית העליונה הזכה והטהורה .
ומגריני מוסר הטוב ותקון המרד
מכל אחר שתי אגורות ; ומעלי
לשון רבה והסבל וכיבוד חכמים ו
ומהסברות פנים לסקרובים ולבעלי
הפרישות בר בכר מא אוקיא . ומי
ומהפריחים פרחי הענוה והתמימות
והיושר וחור ארת האמת והחמתנת
והסתפקות והתקוה כאל יתעלה .
ומהפירות פירות הצדקה והחמלח

הרופת

והחנינה והגמול הטוב לראוי ולב
חטוב והנדיבות דעין הטוב על ה
חבירך ורוח נמוכה והצניעות ות
והשתיקה . ומתזרעים זרע האמת
והצדק והשכל והחסד המנוקדי מבל
אבקת רובל מֵאָ בַר כְּבוֹד וְהַשְׁחָסָם
יפה כמכתש השפלות והכושת עם
עמוריה שבעה ; והגיפס כֶּגֶז נְפוֹת
בנפות החכמה והמחילה והוריות
העשויות מבגדי הפרישות והסלסול
והתכונה הטובה והשימם בפרור ה
הפאר היקר והתפארת והכבוד ; ו
ואֲחֵב תְּשִׁימִם כְּמִשְׁמֵרֵת הַחֶכְהָה וְהַ
והחשק והתאוה והבטחון באל לדי
סיפוסו ; ותשים בו מן הרבש ה
המסוצת מבלי קצת והרון ויהיה בו
הגבורת להחזיקו מאהבה השם ב
בתפילות והודאות ותחינות ותהילת
ותשים הכל לבשל כתסונו בראוי ל
לבל ארם ותוד הסיר שהיו גות הארם

החולני רחנית

יושם הכל והוקר אשׁתחתיו אשׁ י
יפח שלא תכבה היוראה והיחורר ו
ותבחינה והעיצה הטובה. ותערב ח
הכל במימי התורה התמימה ומ
רמשפטים הישרי ומן הכל תעשה
משקה טוב ותתניהו בכוס הצניעות
עם יין התשובה והוירוי ; ומזה
המשקה תשתה תמיד בשוכבך וב
בקומך ובלכתך בררך ולעת האוכל
ויועיל לך מאד ויטהר גית ויגסיהו
מיכל ליחה רעה ומכל ראבון וחולי
הנפש. ידעתי כי תבת המצא מנוחה
באילו כללי הרפואה שפירשתי לך.
ענה ואמר לי. הנה הרבת הרופות ר
רבות עד מאד והנה כולם הולכות
אל מקום אחד. ענית לו. דע כי זה
סוד גדול ברפואות הוא כי כמו ש
שיש כמה החלואים מסרי' לארס זה
קשה ומשונה מזה כן רפואות הצ
הצריכות לחולי הלז אשר מזה באים
חולי' רבי' כן עיסר רפואתו אחר ;



p. 10.

n. 248.

